

Mladika

3-94

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

117 986 1994

504581,3

COBISS

hik - april 1994 L. 3000
le - aprile 1994

MLADIKA 3

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVIII. 1994

KAZALO

Ivan Žerjal:	
Nič kaj prijeten scenarij . . .	69
Andrej Arko: Poseben primer . . .	70
Mogoče bi vas zanimalo vedeti	
Vladimir Kos: Pesmi	72
Zora Tavčar: Slovenci za danes:	
Marjetka Smrekar	73
Brigita Mencigar de Toni:	
Pesmi	77
Tone Brulc: Ocenjevalni komisiji	78
Pod črto	79
Marijan Tomšič:	
En kapčič žegnane vode	80
Metka Kacin:	
Evelini Pahor v spomin	83
A.R.: Revija Tretji dan	84
Antena	85
Janko Jez:	
Pripombe k prostovoljni	
predaji Trsta Avstriji	91
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Lev Dete-	
la; Andrej Rot)	96
Ocene: Razstave: George Grosz	
in Jože Ciuha (Magda Jevni-	
kar)	99
Na platnicah: Pisma; Čuk na	
Obelisku; Za smeh	
Priloga: RAST 87-94	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tujih valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

PISMO IZ ČILA

Selva Oscura, 15.3.1994

Draga dobrotnica!

Zahvaljujem se Vam za pismo, od-
poslano 18.01.93. Prav do danes je le-
žalo na moji pisalni mizi in čakalo na
odgovor; težko je priti do trenutka pro-
stega časa; zvečer sem pa utrujen, da
nisem za nobeno delo; oprostite, da
Vam šele sedaj odgovorjam. Pri molit-
vi in sv. maši se Vas dnevno spomi-
njam.

Mladiko mi redno pošiljajo; vsake
številke sem vesel; je zelo lepo ureje-
na, bogate vsebine, pri »Čuku« na pred-
zadnji strani se pa vedno nasmejem.
Bog Vam povrni za to veliko uslugo!

Silno hitro minevajo tedni in mese-
ci; komaj smo pospravili jaslice, že smo
sredi postnega časa. Želim Vam in
vsem Vašim veselo Veliko noč; Kristu-
sovo vstajenje od mrtvih je zmaga do-
brega nad zlom in obenem poročstvo za
naše vstajenje. V Velikem tednu, v
dnevnih, ko se spominjamo skrivnosti
našega odrešenja, naj Vam Gospod po-
dari obilo milosti in božjega varstva.

Pred nekaj tedni so nam v vasi Sel-
va Oscura zaprli poštni urad; menda je
bilo premalo »prometa«; sedaj moramo
vso korespondenco oddati in prejeti v
bližnjem mestu Victoria — 40 km daleč.
Zlasti pozimi bo težko zaradi slabih, ne-
prehodnih potov. — Osebno se imam
dobro, želodec mi je začel nagajati (ga-
stritis); delo v misijonu lepo napredu-
je; sem zelo zadovoljen in Bogu hvale-
žen.

Želeč Vam zdravja Vas prisrčno po-
zdravlja

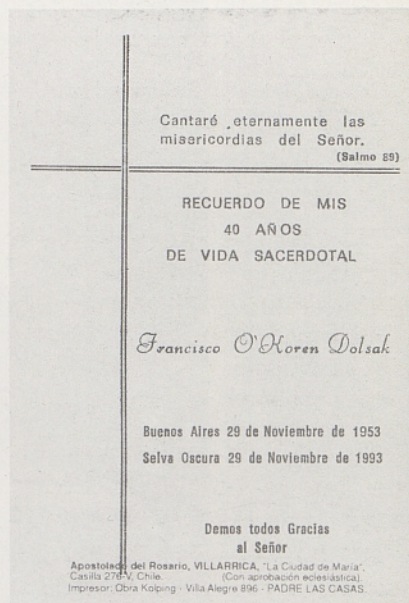
Vam hvaležni

France Okoren D.

Prilagam podobico 40. letnice mo-
jega mašniškega posvečenja.

¡MADRE..! ¡Que no nos cansemos..!
¡Madre Inmaculada! ¡Que no nos cansemos!
¡Madre nuestra! ¡Una petición: Que no nos cansemos!

SLIKA NA PLATNICI: Detajl stare istrske hiše (foto Magda Sturman).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavec, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Marijan Pertot, Ivan Perlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Nič kaj prijeten scenarij

Ivan Žerjal

Velikonočni čas bi moral prinesiti v srca ljudi pomiritev. Letošnje Velike noči pa Slovenci nismo praznovali kdovekako mirno in brezskrbno. Odstranitev obrambnega ministra Janeza Janše je v Sloveniji prispevala k še bolj napetemu političnemu ozračju in v še večji meri poglobila prepad med levico in desnico, koristila pa ni nobeni. Lahko si drznemo trditi, da je od vsega tega odnesel več koristi prav Janez Janša, saj je pred očmi javnosti zaslovel ko junaški borec proti korupciji. V kočljivem položaju so se znašli Peterletovi Slovenski krščanski demokrati, ki so kljub Janševi odstranitvi ostali v Drnovškovi vladi. Zaradi tega so morali požreti najrazličnejše očitke s strani desne opozicije. Vprašanje pa je, ali si v tem trenutku Slovenija lahko privošči luksuz vladne krize in izgubo — zaradi morebitnega izstopa SKD iz vlade — zunanjega ministra, ki je že večkrat dokazal treznost in sposobnost, še zlasti pri odnosu do sosedne Italije, v kateri so se po zadnjih parlamentarnih volitvah stvari zaskrbnjujoče zasukale na desno.

Zmaga desničarskega kartela v Italiji Slovincem ne prinaša nič dobrega. Italijanska desnica je namreč pod močnim vplivom neofašistične stranke in zato izrazito protislovensko in protihrvaško usmerjena. Dokaz za to so številni posegi predstavnikov Berlusconijevega gibanja Forza Italia, ki nasprotujejo vstopu Slovenije in Hrvaške v Evropsko unijo, če slednji ne dasta zagotovil v zvezi z vračanjem nepremičnin istrskim beguncem in z možnostjo nakupa nepremičnin v obmejnem pasu, da o zahtevah neofašistov po spremembi meja niti ne govorimo. Če bo tako zadržanje postalo uradna linija nove italijanske vlade, tvega Italija mednarodno osamitev in se tako v tem neprijetnem položaju pridruži Grčiji, katere ugled v svetu je močno upadel zaradi napadalnega odnosa do Makedonije in Albanije. Taka politika pa bi prispevala tudi — spričo vojne v Bosni — k še večji destabilizaciji jugovzhodne Evrope. Naša manjšina pa se bo kaj kmalu znašla pod udarom.

Slovenci v Italiji z volitvami gotovo ne moremo biti zadovoljni. Senator Darko Bratina je bil le s težavo ponovno izvoljen, na Tržaškem pa Renato Kneipp ni imel sreče. Slovenska manjšina je torej plačala za napačne izbire levice, ki je svoje kandidate praktično vsilila ljudem, ne glede na to, ali se z le-temi strinjajo ali ne. Poraz slovenskega komunista Renata Kneippa v okrožju, ki bi bilo moralo biti za Slovence idealno, nas sili v razmislek. Ali res ni bilo možno najti nadstrankarskega, priljubljenega in ideološko neprofiliranega kandidata? Vendar po toči zvoniti je prepozno, treba je najti nove, skupne oblike političnega nastopanja.

Volilni poraz praktično sili vse slovenske komponente k globljemu in resnejšemu soočanju ter k skupnemu sodelovanju. Mnogi so predlagali ustanovitev t.i. Narodnega sveta. S tem v zvezi je deželni kongres stranke Slovenske skupnosti celo sprejel resolucijo. Narodni svet kot predstavniško telo Slovencev v Italiji je v danem trenutku verjetno edina možnost, da slovenska manjšina zopet najde samo sebe. S tem bi se lahko postavila po robu tudi tistemu napačnemu modelu integracije — bolje rečeno asimilacije —, ki je privedel do tega, da se danes mnogi naši ljudje opredeljujejo ne samo za italijanske levičarske stranke, pač pa tudi za Severno ligo, za gibanje Forza Italia, nekateri pa celo za neofašiste.

Poseben primer

Andrej Arko

Tretja nagrada za prozo na 22. literarnem natečaju Mladike

Dodelili so jo meni. Ker je moj 2.b še najmanj naltlačen. Zavestno sem bil proti, ker nimam dobrih izkušenj z dijaki, ki jih dobim sredi šolskega leta. Ne z dijaki ne z njihovimi starši.

»Kako morate biti taki, ona je vendar poseben primer«, je dejal ravnatelj. »Prosim in zahtevam, da ji ne zagrenite vsaj prihoda na slovensko gimnazijo. Če bi bile pozneje kakšne težave, se obrnite name. V ponedeljek jo boste predstavili razredu in se še prej seznanili z njenimi starši; tudi midva bova lahko še spregovorila kakšno besedico.«

Premogel sem dobrih enajst let pedagoških izkušenj in še vedno nisem našel razumevanja za naše odnose z dijaki. To, da jih prekladamo kot polena in da dajemo prednost učnemu namenu pred vzgojnim, se ni spremenilo od moje učne dobe. In kakor mi je žal za te razcvetajoče se popke, mi je pravzaprav žal tudi zame, ko ob njih pomislim, kako je bilo z mano. Ob vsej zmešnjavi življenjske naglice, razvad, popredmetenja in še vsega drugega, kar napolnjuje meglenico naše nenaravnosti in nenravnosti, poskušam biti tem nastajajočim odraslim tudi varuh, negovalec, skrbnik... Tako me je pred vsakim obrazom v klopi nekoliko strah, ker je vsak obraz drugačen, sam pa skušam biti pred vsakim isti. Tudi pred novim.

Posebni primer je prišel z materjo v ponedeljek pol ure pred poukom. Obe sta bili enako visoki, precej podobni, le mati je imela nekoliko temnejše lase in oči. Tudi bolj živahna je bila. Govorila pa je slovensko s skoraj nasilnim naglasom in tu in tam je uporabila kakšno slikovito, rekel bi, da že napol pozabljeno besedo. Hči je skoraj ves čas molčala in gledala mamo, ki je govorila. Prvi občutek: temnolasa ženska ima drugo izkušnjo kot jaz. Pa tudi sicer: več ve kot jaz, nisem jih dorasel. Pogovarjala se je mirno, dostojanstveno, pa vendar nekako živo iz srca, z izgovarjanjem si ni delala preglavic, nevsiljivo se je usmerjala v priporočanje, naj z njeno hčerjo tudi kaj potrpi, če bo treba, sicer pa naj kaj pokličem domov k njim. Toplo se je poslovila od hčere in od mene, jaz pa sem s posebnim primerom odkorakal v razred.

»Sedite! Seznanjeni ste že bili, da dobite z novim semestrom novo sošolko; danes vam jo predstavljam — to je Aurora Engracia Verenshek, ki je prišla iz poljetja trinajst tisoč kilometrov daleč v našo zimo. Tam je pred tedni končala prvi razred srednje šole, zdaj pa se bo tudi sredi našega šolskega leta poskusila z dru-

gim. Govori slovensko, čeprav to ni njen materin jezik in čeprav je zdaj prvič v Sloveniji. Vzemite jo čimprej za svojo, da se bo dobro počutila v domovini svojih prednikov.«

Pokazal sem ji njen sedež. Mirno je odšla in sedla in... obsedela brez besede. Oči razreda so ostale na njej. Blago se je razgledovala po učilnici. Začel sem s poukom in se med razlaganjem časovno zaznamovanih besed, historicizmov in arhaizmov, od časa do časa ozrl k njej. Gledala je enako prizanesljivo kot prej, tako da nisem vedel, ali sledi ali ne. Odločil sem se, da je prvo uro ne bom nadlegoval z vprašanji. Naj najprej vidi, kako se bodo izkazali sošolci.

Ko sem odhajal iz razreda, me je vznemirjal nekakšen občutek nedorečenosti kot vedno, kadar sem med letom prevzel kakega novega. Ta posebni primer pa me je še posebej begal, ker je bila z njim samo moja misel, srce pa še ne, kakor se ponavadi dogaja s sprejemanjem nove izkušnje. In ko sem v odmoru pojasnjeval biologinji, ki je imela naslednjo uro oditi v moj razred, naj bo pozorna na Argentinko, ki sedi sama v zadnji klopi ob oknu, se me je dotaknil še občutek čisto drugačne zavezanosti: odgovornosti za njeno vživetje, usidranost in za njen novi bivanjski zagon. Mahoma se mi je zazdelo, da je od mene v veliki meri odvisna njena nova rast; da se lahko tudi zaradi mene počasneje ali celo negodno razvija; da lahko vplivam na njena občutenja, na njena zaznavanja in razpoloženja...

Sklenil sem, da si ne bom dovolil niti trenutka nepozornosti do nje. Enako sem priporočil kolegom. Tudi njenim sošolcem sem priporočil, naj ji nevsiljivo pomagajo. Tako sem se kot razrednik skušal zavarovati pred... pred samim sabo.

»Kako vas kličejo doma!«

»Zorka«, ji je zaigral skoraj sramežljiv nasmešek.

»Ste prišli za stalno...?«

»Ah, ne vem«, je omahnila v zamišljenost, skoraj v nejevoljo. »Prej, še tam na južni polobli, je bilo vse jasno, vse smo do potankosti predvideli in določili. In smo se odločili. Zdaj pa tu — ne vem, kaj bi rekla.«

Več se je nisem upal vprašati. Že od vsega začetka sem jo videl zadržano in kot bi me presojala z drugega brega, iz drugega sveta, presojala natančno, izkušeno, pa vendar prizanesljivo in naravno. Tako sem v stikih z njo izgubljal del sebe. Zavezala me je s svojo držo, tiho ocenjujočo in spravljivo hkrati, s svojo odmerje-

no redkobesednostjo, s svojimi mehkobnimi očmi, prepokojnimi za njen čas. In ko sem pri svojih urah začel opazovati, da ni prebrala malo knjig, in ko so to opazili tudi nekateri kolegi in mi jo hvalili, se mi je poprejšnja nelagodnost zaradi njenega prestopa na drug vlak začela umikati nelagodnosti nad njeno — ne rečem preveč — posebnostjo, ki ji jo je dala tudi izobrazba, na kakršno sem doslej med dijaki redklo naletel. Če me je torej prej skrbelo, ali bo lahko stopila v korak z vrstniki, me je zdaj poprijemala bojazen, da ne bo dobila vsega manj, kot bi želela in zmogla.

A taka je bila. Razred jo je bolj spoštoval, kot pa vzel za svojo. To sem skušal nakazati njeni mami na govorilni uri. Najprej je bila zadovoljno zvedava, ni pa se tudi kaj dosti obotavljala, da bi pohvalila hčer: ki je hodila na dražjo, zahtevnejšo šolo, ki je tudi drugače pridna, ki se večinoma drži doma, ki se raje družijo z mlajšo sestro in bratoma kot z vrstnicami, ki si veliko dopisuje v rodni kraj...

»To ima verjetno po meni; tudi sama sem si dopisovala na vse konce in kraje. In, vidite, to kot zunanjetrgovinska korespondentka počnem še danes, haha...«

Majski poučni izlet po krajih prekmurskih kulturnih spomenikov me je znova spomnil preskušene resnice, da dijaka ne spoznaš v razredu, ampak na prostem. Zorka se mi je že med vožnjo zdelo drugačna: bučno se je smejala skupaj z drugimi, se cufala s sošolko za čokolado ali kaj. Nenehno je nekaj kazala skozi avtobusno okno na nepresezni pomladni ravnici. Bila je eno z drugimi.

Bila je doma.

Romansko rotundo v Selu nam je prišel odpret in razkazat zgovoren bližnji sosed, ki je prinesel s sabo tudi pletenko modre frankinje, kakor je bil verjetno vajen ob obiskih večjih skupin. S kolegom sva pravkar odklonila, da bi pijača šla v promet, ko je stegnili jezik polmožati Vane, da bi on vendarle poskusil kozarec, dva. Če bo šlo, bo šlo.

»Jaz bi ga tudi!« je nemudoma priletelo iz gruč.

Zorka je gledala drzno, skoraj kljubovalno, kot bi hotela poudariti, da je bil glas njen. Da ne bi morda tega njenega podviga pripisal kateri drugi. Nastala je kratka tišina, pričakoval sem, da se bodo zdaj zdaj usuli še drugi. Slišati pa je bilo le ključarjev drobni he-hehe. Poslovlili smo se ob polni pletenki, brez upiranja, sam pa sem med vsemi videl samo še Zorko. Videl sem razigrano ščebetavo lastavico nad zelenim obiljem. Švigala mi je pred očmi, se zaganjala kvišku.

Nedolgo po tej neizmerni zeleni sanji smo pisali zadnjo slovensko šolsko nalogo. Na voljo sem dal enaka naslova kot že pred leti, ko smo obravnavali podobno snov: A »Boš jih kot lastovke k sebi priklicala?«, B »Domovina, tesno me okleni!«

Zorka se dolgo ni lotila pisanja. Negibno je strmelala skoz okno v pastelno zelenilo grajskega hriba. Nisem je hotel motiti s svojim pogledom. Dromljal sem

V slovenska obzorja in čez

Mogoče bi vas zanimalo vedeti, da...

- da je tajna komunistična policija UDBA zbirala v Sloveniji podatke za tristo tisoč ljudi...
- da je ljubljanski Rotary kljub, ki ima svoj sedež v hotelu Holiday Inn, priredil gala ples, kjer so udeleženci morali za vstopnico plačati 8000 SIT...
- da se rjavi medved zadnje čase vrača na tista alpska in predalpska območja, kjer je zadnjih petdeset let veljal za izumrlo vrsto...
- da je model Picassove ženske na njegovem »Portretu gospe Z« bila Slovenka Zorana de Kide, ki se je rodila v Tolminu in živi v ZDA...
- da, ko je Jože Pučnik jeseni 1990 v klubu poslancev Demosa predlagal plebiscit, je Dimitrij Rupel protestiral, češ da Slovenije ne bo nihče priznal...
- da je pokojni goriški duhovnik, profesor in prevajalec Drago Butkovič pustil za sabo bogato knjižnico, ki je bila porazdeljena med različne ustanove...
- da je veliki prijatelj Slovencev, univerzitetni profesor Daniele Bonamore izdal knjigo »Di scuola si muore« — »Od šole se umira«, kjer se dotakne tudi slovenske problematike...
- da sta bila ljubljanski nadškof dr. Šuštar in teološki profesor dr. Jože Krašovec imenovana za redna člana Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu...
- da je slovenska država počastila spomin velikega Plečnika z njegovo podobo na petstotolarskem bankovcu...
- da britanski muzej v Londonu hrani knjižnico z več kot 20.000 glinastimi ploščicami, ki sega v 23. stoletje pred Kristusom in je nastala v deželi med Evfratom in Tigrisom...
- da se pisatelj Niko Košir v svoji zadnji knjigi Simfonija slovesa z veliko simpatijo spominja svojega nekdanjega veroučitelja z ljubljanske klasične gimnazije dr. Vrečarja, z mnogo manjšo simpatijo pa nekdanjega glavnega urednika Slovenskega poročevalca in poznejšega jugoslovanskega konzula v Trstu Rudija Janhuba...

s prsti po katedru in nelagodno opažal, kako je razred ovila čemernost, ker so pričakovali kaj živahnejšega, kaj osebnega. Minilo je že kakih dvajset minut, ko se je Zorka zganila, kot bi se predramila, si zakopala prste levice med lase in začela pisati, ne da bi ves čas dvignila glavo znad mize.

Doma sem se najprej lotil njene naloge. Izbrala je B. Takoj sem opazil, da se je oddaljila od naslova, čeprav smo pri več urah obravnavali odmeve izseljenstva in domoljubno poezijo pri Otonu Župančiču. Zorka je naslov naloge vzela dobesedno. Oseбно:

»Domovina je bila v srcih mojih dedov, v katerih se je pretakala ista kri, kot se v meni. Toda moj ded je pred pol stoletja domovino zapustil; zato, ker je imel raje življenje kot njo. Ker kaj bi mu domovina brez življenja. Tako pa je v srcu ohranil domovino in življenje. Potem, ko so se časi spremenili in njegova domovina ni preganjala več svojih sinov, je prišel po veliko plačilo za svoje hrepenenje: po en sam pogled na domačo hišo. Potem se mu je ustavilo srce, polno domovine in življenja. Kajti domače hiše ni več bilo, vasi skorajda ni več bilo, ni bilo njiv, še planine je skrivalo nizko nebo — ni bilo domovine.

Bila je samo še tujina.

Daleč od svoje domovine sem prišla, v tujino, ne navadno in vznemirljivo. Vsaj na začetku. Vse sem vedela o njej, spoznavala sem jo v sobotnih šolah. Vendar se, že ko smo pristali, nisem mogla načuditi tolikim hribom, tako visokim goram pa vsej belini: nekaj ur prej še soparna nepregledna zelenost, zdaj tu ostra snežna belina. Sneg, sneg! Pa potem v mestu: greš po cesti, vse govori slovensko, vsepovsod napisi v slovenščini, stopiš v trgovino, prodajalka, ki te še nikoli ni videla, te nagovori slovensko, kot da bi bilo to samo po sebi umevno. A tu sploh še kdo zna špansko? Tako sem počasi začela spoznavati, kaj je tujina.

In vedno bolj spoznavam, kaj je domovina. Kraj, kjer živijo moje sestrične in bratranci, moje tete in strici, moje prijateljice in moj... kraj, o katerem se zdaj v tujini živahno pogovarjamo, midve s sestro in bratom bolj kot s starši. Čudno, mami bi zadoščal mesec domovine na leto, atu je domovina mojega deda ponudila ugledno službo, včasih ga pokažejo na televiziji. Zadovoljen je v svoji domači tujini.

To z jezikom, to pa je posebna zgodba. Jezik je namreč sredstvo, domovina pa je cilj. Mama mi je kdaj poudarjeno dejala, da se je samo zato naučila slovensko, da bi se čim bolj razumela z mojim atom. On se je naučil slovenščine od svojih staršev, ki sta jo prinesla iz domovine. Če pa je moj rod stoletja in stoletja govoril slovensko, če govori slovensko celo moja mama, ki ni Slovenka — mar naj si zdaj jaz prva oprtam breme neznanja, težo vnemarnosti? Ali bi mi oče to dovolil, če pa sem samo po jeziku to, kar sem. Zato govorim slovensko.

Čim več prijateljev bom imela tu, tem manj bo tujine v meni, mi dostikrat kdo reče. Približno tako. Toda ali si bom lahko še o pravem času pridobila dovolj prijateljev in kaj sploh pomeni beseda dovolj za prijateljstvo? Moja misel se zato suče okrog poletja, ko imam obljubljeni pot v domovino. To bo že kar kmalu.

Vrnila bi se v Buenos Aires za vedno, preden bi imela v srcu dve domovini pa nobene. Vsaj poskusila bom. Če drugače ne, pa na svojo roko, dovolj bom kmalu stara. To je moja izbira.

Pribita sem na Južni križ!«

Ko sem jeseni prvikrat stopil v 3.b z razrednico, v kateri je bil priimek Verenshek še vpisan, sem živčno zaklical: »Sedite!« Takoj nato sem s pogledom krado ma švignil k zadnji klopi pri oknu. Tam je sedela Zorka in živahno klepetala s svojo novo sosedo, ne da bi se ozrla proti meni.

PESMI

VLADIMIR KOS

V mescu cvetočih češenj

(V pesniškem slogu, ki ga otok cvetočih češenj imenuje Tánka.)

*Češnjinih cvetov
smehlaj je razodetje
nébesa darov,
Marija, tudi v Tebi,
sadnih vlaken večni Cvet!*

Asfalt orhidej

*Zgodaj zjutraj
v svod vijolično-rožnat
gole se dreves lahtí razprostré.
Svod postane žiličast, méhko kožnat:
s tal iztegnjena molitev zemljé.*

*Zgodaj zjutraj,
preden naše mesto s hrupom zazeha,
meglastih oči v morjé se zazre,
v svod, kjer vid njegov zaenkrat preneha,
v ceste, ki enako krive se zde zgodaj zjutraj.*

*Ljuba zemljica, ne boš čisto sama!
Z zvezdami se bom poslavljal odslej
— noč krasé nam...—*

*Pridna zora bo z nama,
up bo tlakoval asfalt orhidej.*

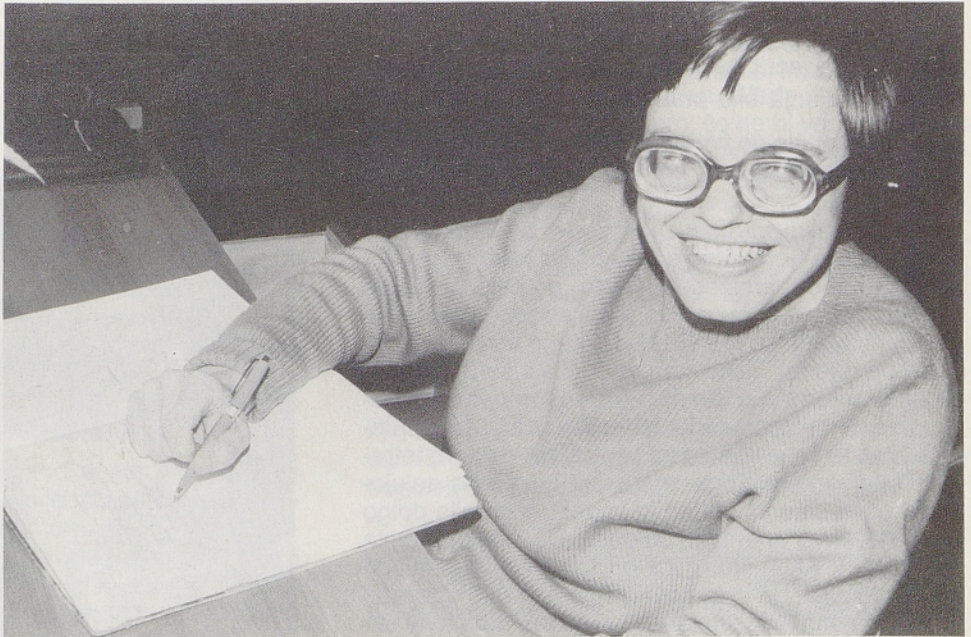
Slovenci za danes

Marjetka Smrekar ali svetloba in veselje na invalidskem vozičku

Danes želim bralcem postreči z nečim drugačnim, posebnim. Od izida knjige s 30 intervjuji z naslovom **Slovenci za danes** objavljam v Mladiki že dve leti novo serijo, v kateri pa se pogovarjam izključno s Slovenci po svetu, največ z ljudmi po drugih celinah, manj po Evropi, se pravi z zdomci in emigranti; predvsem s tako ali drugače veljavnimi osebnostmi v svetu kulture, znanosti, gospodarstva in s področja duhovnosti. Tokrat, potem ko se mi ni vrnil z odgovori nobeden od štirih vprašalnikov od Avstralije do Afrike, sem se odločila, da presenetim bralce s človekom, ki živi v naši bližini, ki pa je po svoje oddaljen od našega sveta morda bolj, kot če bi živel na daljni celini. Zakaj tudi drugi oceani so, ki nas ločujejo, in drugi svetovi, kjer življenje poteka v povsem drugačnem ritmu, in v razsežnostih, ki se jim lahko čudimo še bolj kot eksotičnim pokrajinam: to je svet **trpljenja in obenem veselja**, svet ljudi, ki živijo svoje polno življenje kljub težki invalidnosti. Ta svet, to »celino« vam želim predstaviti danes.

Marjetko sem obiskala v Ljubljani, v Dravljah, kjer imajo laične sestre Kristusa Odrašenika dom, v katerem živijo med drugim tudi invalidi. Sprejela me je na vratih v vozičku in me posedla v pritlični sobi z razgledom na čudovito zelenje vrta, za mizo s pisalnim strojem. Ogledala sem si na steni nekaj umetniških slik in v knjižni omari med knjigami tudi velike monografije znanih slikarjev ter nekaj aparatov za poslušanje glasbe in snemanje — pa še cvetje in — verjetno lastni izdelki — goblene. Okolje, ki ob široko nasmejanem licu mlade stanovanke že samo pove o njej marsikaj. Prisluhnite torej tudi vi pogovoru s tem zanimivim človekom.

Zora Tavčar

Marjetka ob delovni mizi.

Marjetka, odkod si doma? Nisi Primorka ali celo Tržačanka? Povej nam kaj o svojih starših.

Doma sem v Tomaju. Oče je Tržačan in v Trstu sem tudi sama živela do svojega četrtega leta. Prihajam iz neverne družine. Oče je bil gradbeni inženir, mama pa učiteljica ročnih del. Oče je ob mojem

rojstvu še študiral v Trstu. Pozneje je dobil službo v Trstu, nato pa v Ljubljani, tako da sem s petim letom prišla v Ljubljano. Mama tedaj ni bila več v službi, oče pa je delal kot inženir v Slovenija-projektu. (Bil je statik in je delal Klinični center in Gospodarsko razstavišče). Imam še dva brata, poročena, oba inženir-

Tri dekleta-invalidke (ena med njimi mamica).

ja, eden kemije, drugi elektrotehnike: eden živi v Polhovem Gradcu, drugi v Trzinu. Eden ima zdaj svojo obrt.

Kolikor imam v spominu vzdušje v družini, je bilo zame grenko, posebno ker sem bila veliko doma. A če danes pomislim na tisti čas, se mi zdi, da bi brez teh doživetij in spoznanj danes ne razumela življenja in bi tudi ne imela tako rada svojih staršev. Posebno mama mi je s svojim zgledom poguma in prenašanja trpljenja bila prvi in najsvetlejši zgled.

Kako je prišlo do tvoje invalidnosti? Ali se je tvoje stanje z leti spreminjalo, boljšalo, slabšalo? Kakšno je danes?

Sem invalid od rojstva. Bila sem nedonošenček in mama me je težko rodila, bil je kleščni porod. Najbrž je bilo marsičesa krivo to, da sem se rodila ob koncu vojne in mamu so tedaj strašno prestrašili partizani: hoteli so jo ustreliti (z mano vred, ki še nisem bila rojena). Tako sem se rodila s sedmimi meseci. Pri porodu je prišlo do možganske krvavitve, nato pa sem kot šibek nedonošenček dobila še meningitis. Vse to mi je pustilo za posledico, da sem tetraplegik (telesno negibna, notranje funkcije pa delujejo). Preden sem sploh lahko sedela, sem bila dolgo v mavcu. Prvo operacijo so poskusili, ko sem imela osem let. V Kamniku, v Zavodu za invalidno mladino, so dosegli, da sem po nekaj letih načrtne terapije pri trinajstih letih shodila. Prej nisem mogla ne sedeti ne hoditi ne premikati nog. Razvoj s pomočjo terapije je pomagal, da sem danes popolnoma samostojna, čeprav sem stoprocentni invalid. Sama se oblačim, lahko grem sama spat, (pomagam si sicer z muko in voljo). Dnevno sem na vozičku, a kar je treba, opravi ali skušam opravi sama. Če se na kaj oprem, lahko stojim, ne morem pa hoditi. Bolečine so v glavnem v nogah, ker so deformirane, kite namreč vleče skupaj.

Poleg tega imam od vedno slabe oči. V otroških letih sem imela dioptrijo -7 in -8, danes pa imam zelo močno dioptrijo -23 in -24. Branja vzdržim glede na celotno počutje razmeroma malo. Zmorem do štiri strani dnevno. Če bi smela in mogla, bi brala kar naprej. Vidite, tule berem Ivana Sivca roman o življenju pevca Toneta Kozlevčarja *Pesem je sonce*. Mogoče bom šla na predstavitev njegove knjige v Mengeš, imam že skoraj zmenjeno z voznikom, grem seveda »inkognito« (in se pri tem otroško razigrano nasmije, ZT).

Kaj pa, kadar so težave in stiske prehude? Katera pribežališča imaš?

Če pridem v kakšno krizo in so težave prevelike, imam več pribežališč. Največje je Stična. Za tja imam na razpolago kakih pet šoferjev (smeh), včasih tudi Servis dobrote ali koga drugega, ki mi pomaga. Teh nekaj deset kilometrov ni problem. — Potem ostanem lahko tam po ves dan. Predvsem mnogo molim, z gospodom opatom greva skupaj v kapitelj ali v kapelo, včasih grem tudi k maši v cerkev. Nato »se spucam« ali grem v »centrifugo« (smeh). Ta spoved je na bazi pogovora, pravzaprav bolj sproščen pogovor kot spoved. Izpovem se in se tako spet zavem, da me ima Bog rad. Veliko sem v tišini kapele in ostanem sama z Gospodom, včasih po pet ur (tega ne napisati). In takrat se mi zdi, da je vsa sreča, ki jo tedaj doživljam, potrjena, pa tudi vsa bolečina. — Opat Nadrah je že sedem let moj duhovni vodja. »Plenice« pa mi je dal duhovnik Kompare iz Logatca, človek za vse, ker vodi vrtec, mladinsko skupino, Karitas in še marsikaj.

Kako si prišla do vere in kdaj?

Do vere sem prišla po »viži« ljubezni. Tako mamine kot pozneje fantove. Ta je sprva želel postati du-

V Assisiju leta 1987.

hovnik, a je z devetnajstimi leti postal invalid (tumor na hrbtenici). Spoznala sva se že kot invalida. Zelo junaški je, z mamó vse opravljata sama. Preko nje ga sem začela iskati Boga in si zaželela, prav zahrepenela po zakramentih. Leta 1975 sem šla k prve mu obhajilu in leta 1976 k birmi, tedaj sem bila že stara 26 in 27 let. Takrat je bilo to težko, v tistih letih sem morala to opraviti na skrivaj. Moji niso vedeli za to odločitev. To »spreobrnjenje« sem doživljala kot veliko skrivnost in če bi domači vedeli, bi mi svežino mojega doživetja »zbili«, zato sem hotela biti s tem velikim izkustvom sama. Bilo je za Bežigradom, prvo sveto obhajilo mi je dal p. Roman Tominec. Ko pa so domači zvedeli, je bilo vse O.K. (Takrat sem namreč živela doma v Ljubljani s starši).

Kako doživljaš vero? Kako jo obnavljaš in krepiš? Si vključena v kako skupino?

Ko sem prejela zakramente, se mi je zdelo, da se je spremenil cel svet. Vse je bilo odtlej drugače. Potem je prišlo tudi do kriz: nisem mogla k spovedi in podobno. Takrat sem se zatekla k stišskemu opatu in ob njem sem nanovo oživela. Pozneje sem začela hoditi na srečanja »Bernardove družine« (ta ima čez tisoč članov, tudi iz tujine). Tam se potrjujem. Imamo duhovno sproščena srečanja. Povezuje nas naloga, da molimo rožni venec in da darujemo molitve in trpljenje, kolikor pač kdo zmore, za vse potrebe. Nič ni obveznega, osnova je toplina in sproščenost, prideš kot domov. To je pomembno zlasti za osamljene, da se čutijo sprejeti.

Razen tega sem vključena v Prijateljstvo bolnikov, to je gibanje z okoli 700 člani.

Svoj dan rada posvečam tipkanju duhovnih misli in razmišljanj, a tudi črtic in pesmi. A če pride vmes na obisk kaka invalidka, je tu torej človek in se je treba posvetiti njemu. Potem so telefoni in se posvetim tistim, ki me kličejo in želijo dobre besede, nasveta in pomoči. Tako se je treba posvečati tistim danostim, ki se mi odprejo tisti dan.

Pri tebi sem se oglasila v povelikonočnem času. Kristus je trpel in končno vstal. Najbrž mora človek, ki preživlja svoje dni na invalidskem vozičku, na poseben način doživljati Gospodovo trpljenje in ob njegovem vstajenju začutiti neko posebno moč. Kako torej doživljaš srečanje s trpečim in vstalim Kristusom?

Ravno letos sem se lahko, odkar sem verna, prvič udeležila velikonočne procesije in sem začutila, da me Jezus prav zaradi vstajenja nagovarja na poseben način: da mu moram biti hvaležna tudi za težke trenutke. Da sem v njem varna in se nimam ničesar bati. On ve, kaj me še čaka (čaka jo težka in tvegana operacija, ZT). In vem, da mu lahko zaupam. Ob vseh mojih telesnih bolečinah mi to njegovo zagotovilo daje vsak dan tisti prepotrebni občutek varnosti, ki me obvaruje pred strahom in paniko. — Priznam, da sem takoj, ko sem zvedela za intervju, šla v kapelo, da se pogovorim z Jezusom. In živo sem začutila, da je potrdil, naj spregovorim, in sicer predvsem o vsem lepem — ker bo to morda dobro tudi za druge, vesele pa bodo morda tudi tisti, ki me imajo radi.

Marjetka pri birmi — ob škofu Leniču in botri.

V njem imam veliko spodbudo, saj me potrjuje v Božjem veselju in v vrednotah. Glede na svoje telesne preizkušnje lahko rečem: če ne bi verjela v to, da mi je s trpljenjem nekaj povedano in zaupano, marsikdaj ne bi zdržala. Če imam zelo hude telesne bolečine (tega ne smete napisati), rečem: Jezus, pomagaj mi! (Z njim hočem biti preprosta). In čutim olajšanje. Zlasti ponoči (teh stvari ne objaviti), ko grem težko sama na voziček ali če padem, zmolim in se opogumim in se borim — in spet začutim, da ni nič izgubljenega, da ima vse to neki smisel.

Katera so tvoja velika in mala veselja? S čim napolnjuješ in bogatiš svoj vsakdan? Zelo si kulturno razgledana in imaš veliko željo po izobraževanju in duhovnem bogatenju. Kako uspeš zadostiti tej svoji kulturni žeji?

Najprej so tu moji prijatelji. Ti so moja oporna točka. Ti me obiskujejo in mi na poseben način dajejo čutiti, da me sprejemajo. Posebno cenim to pri tistih mladih in zdravih; Bog mi je dal prijatelje, da jaz sprejemam nje, oni mene. Tudi invalidi so moji veliki prijatelji, kakšni so še bolj prizadeti kot jaz, pa se poslušamo in si vzamemo čas drug za drugega. Moj svet prijateljstev je zelo pisan: študentje, duhovniki, izobraženci in starejši ljudje. Tudi igravec Saša Miklavc je moj prijatelj, pozna se že trideset let.

Obiskujem tudi kulturne prireditve, a glede na arhitektonske ovire je tega čedalje manj. Tu mislim tudi na druge invalide; na primer na Vodnikov doma-

čiji, ko sem šla poslušat Minattijev večer ob njegovi 70- obletnici, so tam strašne stopnice. Hodim tudi na koncerte. V Filharmoniji je nedavno tega gostoval angleški solist — kontrabasist, igral je na eno samo struno, zame je bilo to veliko doživetje. — Rada hodim tudi na Teološki tečaj na teološki fakulteti. Veliko tudi vezem, trenutno tole vrtnico. Imam zavest, da je vsako delo molitev, tudi tole vezenje. Seveda imam čas tudi za pravo molitev: zmolim litanije in rožni venec, to je dnevna polnitev, brez katere ne morem biti. Potem so tu obiski in pogovori, to je posebna področja.

Z glasbo je podobno kot z molitvijo, brez nje bi življenje ne bilo polno: glasba me nagovarja, me potolaži, me dviga. Posebno rada ima Mozarta in Beethovna, pa tudi narodno glasbo, če je pristna, na primer Slovenski oktet.

Tudi likovna umetnost mi zbuja veselje, na primer ko gledam slike Ivane Kobilce, Šubica, Groharja in drugih. Moj oče je zelo cenil slikarstvo in sva dosti govorila o slovenskem slikarstvu.

Največja moja ljubezen pa je pisanje črtic, pesmi, duhovnih misli ter osebnih molitev. (Tukaj seže v predal in mi pokaže dve zbirki, ki sta izšli v samozaložbi: *Moje male izpovedi*, z ilustracijami slikarja Krištofa Zupeta, v katerih je tako proza kot poezija, in knjižico *Moje življenje* z uvodom mladega teologa dr. Ivana Štuheca.) Oboje mi je pomagal pripraviti Franc Juvan, duhovnik in glasbenik. (Izdal je dve kaseti, glasbeno ponazoritev evangeljskih sporočil, npr. *Glejte, sejalec*).

Moje posebno veselje so maše. Navadno hodim v Dravlje ali pa v mesto k frančiškankom, pa tudi na Brezje. Tudi tu doma v naši kapeli mašuje vsaj enkrat tedensko p. Šef ali kdo drug. — V tej hiši, ki je

Marjetka s prijateljem, tudi invalidom.

V naravi je najlepše!

ena od enot Skupnosti družine Kristusa Odrešenika, živim že šestnajst let.

Kaj bi za konec povedala našim bralcem in ljudem ki žive zunaj v svetu?

Pred tremi leti bi morda govorila malo drugače, takrat je bilo veliko bolečine, duševne in telesne, ker se nisem sprejela. Zdaj se sprejemam in se zato čutim svobodna in skušam gledati na vse, tudi na ljudi, s pozitivne strani — in tako tudi na samo sebe. Pravi si: prav je tako, kot je, to je hotel Bog, to je dopustil, to je bilo v Božjem načrtu. — Včasih nisem bila vesela, nisem mogla in nisem hotela biti. Zdaj pa hočem biti in želim biti in mi v glavnem uspeva, le včasih »pogrnem«. Danes črpam iz tega, kar me je življenje naučilo in me še vedno uči: naj se ne smilim sama sebi, ampak se potrudim najti v vsem veselje. Če ne bi vedela, čemu trpim, če ne bi videla v tem smisla, bi bolečin in trpljenja ne zmoгла prenašati. Trpljenja ne odrivam, ampak ga sprejemam, ker ga lahko darujem za lajšanje zla in trpljenja v svetu. Dokler ne pridemo do večnosti, smo v nenehnem iskanju in nenehno potujemo. In v tem iskanju se nam resničnost zbistri.

Rada bi rekla ljudem (zlasti bolnikom in invalidom), da vemo, da je naša pot težka, a ni težka zaman! Želela bi prinašati ljudem poguma in veselja, da bi iskali v vsem vsaj mrvico dobrega. V tem svetu zla, obupa in strahu bi hotela s svojo besedo in molitvijo prinesiti sočloveku žarek sonca. Sama skušam jemati življenje od vesele in lepe in vredne strani — in s tem se mi trpljenje osmišlja.

Tako mladim kot starejšim bi na koncu rekla, da je življenje velika vrednota, vrednota pa je zato, ker — po mojem spoznanju — človek živi od darovanja: več kot kdo daruje, več ima. Darovanje ima lahko tudi več imen: tudi to, da ste danes prišli vi k meni, je neko medsebojno obdarovanje.

Prva nagrada za poezijo na 22. literarnem natečaju Mladike

Frnikule

Žgoče sonce in hladni meč
v kraljestvu vsakdanjih noči
Plodno zemljo iščeta za obilnost pridelka
[potnih dlani

med vročimi rjuhami
vlažnost rojeva jalova semena

Prsti iščejo
božajo
praskajo
tipajo
nežno drsijo

moji prsti

Mlečnobelega novembra
megla slači drevje
V polna naročja jabolok devlje jesen vonj kostanja

Utripajoče srce na dlani
ni predramilo modrine tvojih sonc
in ni bilo sence za pekoče besede

V dišečem mraku sobe
se je igrala pomlad
za zimske dni

Pomlad zori v poletje
in sonce,
sonce bo
ko bova spravljala žito v snope

Ves svet

Hribi in doline in hiše
sonce spomladi in vrane pozimi
rože na oknih
in kure na dvorišču...

Nekoč so bela poletja
valovila klasje pšenice

Za sosednjim hribom je bil konec sveta
angelov domovanje
Obzorje velikih želja
in za oblaki in hribi očka in mamica

Zrele trave so skrile sonce v svoja nedra
da so dišale na podstrešju
kjer si je dom iskala mačja družina

Velikonočni kresovi so dvigovali
roke v pozdrav pomladi
in norice ob potoku so bile prve v vasi

Z belimi nogavičkami in pentljico v laseh
sem korakala mimo pokopališča
v cerkev, kjer je mnogo ljudi prepevalo
in nekaterim je smrdelo iz ust.

Bog ne mara porednih deklic, ki
umažejo čiste nogavičke...
(Ali je Bog videl, da sem pozabila umiti roke
[pred jedjo???)

Sosedovi so kupili televizijo, mi pa ne
zdaj so ta glavni
všeč mi je tisti fantek ki piska in
ga ni nič sram ko kaže lulčka
potem je risanka in potem zajčki
in ko mama od hiše zakliče moje ime
moram domov in ne smem gledati filmov
kjer mamice in očki delajo otroke
je rekel stric Tone
da sta oči in mami tudi mojega bratca tako naredila

Strah me je iti skozi gozdič in
ne maram teme tudi doma ne
in v temi ne maram biti sama zvečer,
velikanski kosmi vate me hočejo zadušiti.

Ledene rože na oknih, zdaj bosta kmalu mamica
[in očka prišla

in bomo imeli najlepšo jelko
in jaslice ki igrajo sveto noč
in veliko čokolade
in majhnega bratca...

Rojstni dan

Po snegu in zimi diši
ko umira drevo pod oknom
počasi in tiho
so jutra meglena in zaspana
veke težke in lepljive
kot prezrelo jabolko
Stene dihajo hlad
in se vlažno naslanjajo name
ptice na jug odnašajo poletje
vrane so prinesle pečene kostanje

Pionirka

Zjutraj na praznični dan
pred ogledalom sem si prvič sama zavezala
rdečo rutico
in škrbastemu nasmehu v ogledalu
pokazala jezik
Sem vedela da mora iz mene nekaj postati
moj očka je v Nemčiji
in pravi, Nemci niso več okupatorji
Zato je Hrabro Binco deklamirala Manca
in rutico je mama spravila v predal
poleg krstne srajčke.

Ocenjevalni komisiji nagrade Vstajenje

Najlepše se zahvaljujem Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, Ocenjevalni komisiji nagrade Vstajenje ter Openski hranilnici in posojilnici za podeljeno nagrado moji knjigi črtic »Vardevanje angelčka«. Se niste zmotili pri ocenjevanju?

Vem, da knjigi še veliko manjka, zato bom skušal, da se odstrani iz nje vse, kar vanjo ne spada, dopolnil in razširil pa jo bom z indijanskimi navadami, verovanji in sporočilom, vse drugo pa bi spadalo, bolje obdelano, potrjeno z novimi dognanji, v razširjeno knjigo spominov iz revolucijskih let. Predvsem manjkajo še navade Indijancev — Mapuchev (zahvalni praznik — ngillatun in šamansko presajanje zdravja, ki sem jih že poslal v Ljubljano), ki so v zvezi tudi s Slovenci — to so potomci Benigarjev (Stipetovih) iz Ilirske Bistrice, ki so bili čez Oblake v daljnem sorodstvu z družino moje žene, Ivanko Paskvalič, pa naravnost kličejo za botro — in tudi ena mojih nečakinj je poročila Indijanca.

Vse te navade, živali in pravljice so povečini že izginile: krstni boter nima več toliko važnosti kot prej, novorojenci se ne pokopavajo več na drevesa, ptič jokavec — karaú je izumrl, pravljico bitje, jasiyateré, ki ga še ni nihče videl, živi samo še v pripovedovanju babic, ki z njim strašijo poredne otroke, porodnic ne mečejo več v zrak, da bi se razidile, ker je bilo to prepovedano že takoj po odkritju Amerike, nikomur več ne pride na misel, da bi se igral s škorpijoni, le demokracija nam je prinesla še par milijonov »ljudi ob robu«.

Nauk? Tako piše nekdo, ki še ni videl Ljubljane in je že petdeset let izven domovine. Drugi bi bil pa: Vardevajmo jezik, skrbimo zanj, da bo obstal, da nam ga ne bo treba objokovati mrtvega. Glagol vardevati je uporabljal že Primož Trubar, ki je za zadnjo uro vzkliknil: Jest sim sujo viero inu suj jezik ahranu!

Še enkrat najlepša hvala in pozdrav vsem, ki podpirate omahujoče slovenstvo, kjer je v nevarnosti, da ne pade, pa ga dvigate z Vstajenjsko nagrado.

Buenos Aires, 12. aprila 1994

Tone Brulc

Bivanje

V novo jutro vstajamo
v postane vonjave na troli
med mrke obraze
in sive pisarne in lačne tovarne
in potem spet domov
da si umijemo ušesa
stisnjenih ustnic in tihih pozdravov.
Kličemo v noč da se skrijemo
za ekrane in pojemo polento
za lahke zdrave sanje.

Opeke

Skriti vse sledi,
sežgati papir s Tvojim imenom.
Pozabiti ime Mesta v zgodovini,
nehati brati knjige, ugasniti televizor
in ne biti več zaljubljena v zelene breze in visoka okna...

Ne melodično izgovarjati več Tvojega imena
in Tvojega pisma ne dati grafologu.

Pozabiti, strgati pajčevine okoli oči,
ponarediti žeton in klicati na pomoč,
kje si že Ti, Ljubljeni moj?!

Vaze so prazne,
čep rav je aprilsko sonce napovedovalo dobro letino
in veliko tega.

Obrusiti, ošiliti ost spomina
in zadaj na sliko zapisati datum rojstva
brezovega pomladnega jutra.

Niso tiste breze take
kot v Bukonji, toda tudi te so zelene
in mačka je na terasi.

Biti tu in hoteti biti vesel
je človeku težko.

Dandanes je nebo ponavadi sivo in
pločniki mokri...

Moje pismo nima naslova in
poštar me je opozoril na prepovedano ime.

Tisoč in enkrat sem odprla vratca nabiralnika
ko je mesto zaprlo svoja usta.

Ogenj je rdeča soba
in lučka na mizi in moja Gala spi.

Zdaj vlečeva z njim ta voz skupaj v prepad,
ko jaz prihajam iz Panonije.

Njegovi roki grabita v temo
kot sta včasih po mojem telesu.

Počasi je zima in
treba bo plašče prezračiti,
preden jih oblečemo.

V Velikonočni kres bom vrgla ostanek sonca
in Mavrico,
po kateri bom splezala v tvoje oči,
bom stkala

iz opek porušenega zidu in marjetic...

Tako in nič drugače je bila sreča

Pozabili in prekleli so naju tisti hip
ko sva rojevala jutro
Naučila sva najini roki čutiti besede ljubeče
in najine oči božati usta

Se je sonce ustavilo za mogočnimi zidovi opuščenih tovarn
na terasi sosednje hiše, kjer, si rekel, da se mucki sončijo

Babilon je bil topel in sonca obilo
kratkih noči
biričev je bilo veliko
nekoč je bilo vse

Moje sonce ti pošiljam v
naročje
naj ti marjetice na oknih spet zacvetijo
z venčnimi listi naj umazani tlak pokrijejo
da se bova počasi spustila na zemljo
v lila dišečo pomlad za ograjo
ki bo vžgala znamenja v najina čela
da se bova našla v nočeh brez trebušaste lune

V otrocih dežja na umazanih ulicah
bova iskala in nizala besede na vrstico smeha
Mimo hiš s pisanimi vrati
bova tekla in se naslanjala na podboje utrujeno
mesto bo polno marjetic
rumeno belih marjetic

Toda najprej si moram roke umiti od žalosti
naj puščam sledi svojih sonc povsod
kjer zbirajo smeh
razbite žarke v zelenih listih turških brez
bom zbrala in z njimi očistila
kuhinjsko okno
da se boš grel na očeh
ko boš pospravljaj prazne žepu upanja
stresi frnikule v moj kozarec za kavo
naj lovijo sonce v svoje drobceno drobovje
drobne kroglice

Moje veselje so tvoje sledi
ki jih hranim za mrzle dni v žametu zelenem

ko sva se igrala sonce in luno
je jutro dišalo pomlad
med zakladi iz boljšega trga
je rdeče vino v mojih ustih postalo hostija
na tvojem jeziku
in prsti so rapsodijo na pamet znali

Tako se je Modri cvet medil
ko je mesto vdihnilo svoj jutranji obrok smeha
med zidove senčne.

Ljubezem

Dvorišče je majhno in tri smetnjake ima. Ker Nemci so
snažni, na svoje prihodnje rodove mislijo in red imajo
tudi radi in zato smeti delijo.

Sosedovo dvorišče premore nekaj brez.

Čisto pravih zelenih brez, ki kot se za breze spodobi,
prav vsako pomlad znova ozelenijo.

Veliko okno se težko odpira, ne odpiram ga nikoli, pravi on
in se nasmehne in odpre zgornje okno. Škipajoče in
s težavo in v kuhinjo pošljejo mlade breze nekaj svoje
proizvodnje.

Smejeva se in presede se. Gleda skozi okno in pravi, ja fino,
a ne, malo svežega zraka. Čudno, deset let živim tu,
pa nisem vedel, da se to okno da odpreti. Potem gledava skozi
umazane šipe nasprotno stavbo. Opečnato in visoko
z razbitimi okni, zanima me, kaj je za njimi, pa ne vprašam,
bom imela še dovolj časa govoriti neumnosti...

POD ČRTO

Je Peterle zopet vsega kriv

Na shodu proti korupciji 9. aprila je množica izžvižgala predsednika Slovenskih krščanskih demokratov in zunanjega ministra Lojzeta Peterleta. Razlog naj bi bil v tem, da kljub Janševi odstranitvi SKD ostaja v vladi. Resnici na ljubo je to bila slaba volilna propaganda s strani krščanskih demokratov, krivično bi pa bilo zvrniti na Peterletovo stranko vso odgovornost za nastali položaj v nekomunističnem taboru. Nihče se danes ne spominja, kako je pred dvema letoma prav Janša prispeval, skupaj s Pučnikom, k padcu prve slovenske demokratične vlade, ki jo je vodil Peterle. Tudi predsednik Slovenske ljudske stranke Marjan Podobnik ni brez greha, saj je vedno trmasto nasprotoval združitvi med SKD in SLS, ki jo je ponujala Krščanska demokracija, kljub temu, da je bilo ločevanje med dvema strankama zaradi njune podobnosti v ciljih in idealih nesmiselno. Združeni bi lahko predstavljali najmočnejšo parlamentarno stranko in bi tako imeli predsednika vlade. Vprašati bi se morali tudi, ali je mo-

dro, da z istopom SKD iz vlade Slovenija izgubi sposobnega zunanjega ministra prav v trenutku, ko se v Italiji po zadnjih volitvah stvari tako zaskrbljujoče spreminjajo.

Janševi »obritoglavci«

Med vsemi slovenskimi mediji — vključno s televizijo — je Primorski dnevnik v » aferi Janša« odigral zelo svojevrstno vlogo. Vsi so namreč obširno poročali o množični manifestaciji pred slovenskim parlamentom in so tudi objavili več njenih fotografij in televizijskih posnetkov. Edina fotografija, ki jo je o manifestaciji posredoval PDK, pa je kazala tri »skinheade« s transparentom z didaskalijo, da so v podporo Janši manifestirali tudi obritoglavci. Vse skupaj daje vtis, da je PDK kot edini med slovenskimi dnevniki hotel ustvariti vtis, da vidijo fašisti v Janši svojega liderja. Očitno je naš dnevnik »pozabil« na ostalih 20.000 demonstrantov, ki niso šli pred parlament zato, ker bi bili kdove kakšni desničarji, ampak zato, ker so naveličani, da jih stare struk-

ture še vedno vlečejo za nos in imajo za norca. Že dobro, da je PDK »Kučanov« časopis, ampak vendar...!

Še o medijih

Ker smo že pri poročanju slovenskih medijev, moramo ugotoviti, da v primeru »afere Janša« le-to ni bilo ravno tako enosmerno kot v preteklosti. Večina komentatorjev se je namreč strinjala z mislijo, da Janša le ni edini krivec za napetost, ki v zadnjih časih vlada v Sloveniji. Mnogi odkrito kažejo na predsednika Kučana. Prišlo je tudi do prvih izrazitih pritiskov: tako se morajo nekateri časnikarji za svoje poročanje braniti pred očitki, da so » aferi Janša« posvetili preveč pozornosti, da so preveč govorili o manifestaciji v podporo bivšemu obrambnemu ministru itd. Nekateri — kot npr. Vida Petrovčič — se morajo zaradi svojega poklicnega delovanja celo zagovarjati pred sodiščem. Sicer prihajajo ti pritiski ravno s strani tistih, ki so do včeraj branili »svobodo tiska in poročanja« pred Demosovimi poskusi, da bi »podredil« medije.

En kapčič žegnane vode

Marijan Tomšič

Mlinar Pepetil je imel tri hčerke, a vse so bile lene ko gnila voda v *puču* in pokvarjene ko staro zelje. Najstarejši je bilo ime Ivana, srednji Jožefa, najmlajši pa Marija. Tako so jih klicali drugi, a one, ki so vedno vse popačile, so izmaličile tudi svoja imena: Ivano so spremenile v Gano, Jožefo v Žefo, a Marijo v Mino. Oče se je zaradi tega jezil, a one so se režale in mu odgovarjale tako, da so aje spremenile v ije, ije v uje, oje v eje, in so jezikale:

»Pipi, me smo od vrigi, me nusme ke druge pupe.«

To bi pomenilo: »Papà, me smo od vruga, me nis-
mo ko druge pupe.«

Oče jih je večkrat stolkel, zaprl v klet, jim ukazal klečati na koruzi in soli, ali nič ni pomagal; še bolj so se vragotile in še hujše stvari so počenjale.

Ta oče ni vedel več kaj narediti, pa je šel k eni *štrigi* v Buzet. Ona je *hítala* karte in mu povedala:

»Tvoje hčerke so zaštrigane. Ma to se je zgodilo zato, ker tvoja žena ni bila tiho takrat, ko jo je klicalo sredi noči, ampak je vstala, odprla okno in je vragu, ki jo je klical, izdala imena svojih pup. Ona mu je vse povedala, ona jih je dala vragu v roke. Saj ni znala, kaj dela, ali tako se je zgodilo. Zdaj ima on komando nad njimi.«

»Ali kaj naj naredim, da jih rešim?« je stokal preplašeni oče.

»Nič ne moreš pomagat. To je tako narejeno, da jih lahko reši samo čudež. Zato moli. Ma prosi tudi za svojo ženo, zakaj ona ima kosmato dušo in ona je tista, ki kliče vruga v hišo. Ona je nesrečna ženska.«

Dreja, tako je bilo očetu ime, se je vračal hudo poklapan in žalosten. Mislil je na svojo ženo in na to, kako je mogoče, da ima njegova Karolina kosmato dušo. To mu ni šlo v pamet. Pa se je spomnil, da jo je en večer zalotil, ko je božala velikega, črnega psa in se stiskala k njemu. Ta pes ni bil njihov, in ko jo je vprašal, od kod je in čigav je, se je čudno hihitala in je rekla, da ga tudi ona prvič vidi...

Hitro zatem se je rodila prva hčerka. In pred rojstvom druge se je ta črni pes spet prikazal in pred rojstvom tretje spet. In vsakokrat je rekla njegova žena, da ga vidi prvič. To se je zdelo možu čudno, ali takrat o tem ni ne vem kako razmišljal; zdaj pa ga je začelo mučiti in ni si dal mira. Takoj, ko se je vrnil v mlin, se je spravil nad Karolino in zahteval od nje, da mu pove, kaj je imela s tistim *leckim* psom. Žena se je razburila in kričala, da se ona ne spominja nobenega psa in mu očitala, češ zakaj si izmišlja takšne grde štorije in jo s tem muči. Vse je zanikala in se naredila užaljeno.

Dreja je šel od nje hudo zmeden in ni mu bilo več jasno, ali se je črni pes res prikazal ali pa se mu je vse skupaj le sanjalo...

A te pupe: Gana, Žefa in Mina so postale po njegovem obisku pri štrigi še bolj vražje. Kmetom, ki so pripeljali zrnje v mlin, so se nasmihale, se pred njimi pozibavale v bokih in potresale lepe *prsi*. Kakšnemu so tako zmutile pamet, da ni več vedel ne kdo je ne od kod je prišel. In počenjale so še hujše grdobije. Ob mraku, ko so se kmetje vračali z osličji in zmleto koruzo ali pšenico, so se jim prikazovale na pol gole; ali zmerom od daleč, da jih niso mogli prepoznati in ne uloviti. Toneta Smokávca so tako zmešale, da je, *bužec*, tri dni taval po gozdu in je prišel domov brez osla, brez moke in tudi brez pameti...

Dreja je molil in molil in je šel tudi po župnika, ki je poškropil vse sobe v hiši in tudi mlin z žegnano vodo. Ko je to delal, so te pupe pridno klečale v kuhinji in na glas molile in se delale ne vem kako verne. Pole, ko je župnik pobral svoje stvari in se odgnal na oslu gor proti farni cerkvi, pa so se te vražje ženske hihitale, se spakovale in se s pušpanom kropile, ko da so že mrtve. Oče Dreja se je križal, je jokal in je tudi *zijal* na ves glas, ali nič se ni spremenilo. Karolina pa, ta njihova mati, se je samo delala hudo, a v resnici ji je bilo prav, da so se njene hčerke norčevale iz župnika in iz očeta, njenega moža, ki ga je itak imela za *šturleka* in mu je vedno odrekala moškost in prvo mesto v hiši; tudi zaradi tega sta se kar naprej kregala.

»Vi moži ste pod našo komando,« mu je govorila. »Vi ste zaštrigáni od tega, kar imamo me ženske. Ko vam pokažemo nogo do kolena, vre zavijate oči, a ko dvignemo krilo malo bolj gor, naredite vse, kar vam ukažemo. Ko slepi lazite za nami in padate ko jesenske muhe. Ona črna buža naša je za vas ko opij; vzame vam pamet in nazadnje tudi moč. Eko, zato ti lepo muči in se ne delaj svetnika, ki to nisi!«

Da ima njegova žena kar prav, se je videlo tudi po številu kmetov, ki so prihajali v mlin. Ob rečici je bilo poleg njegovega mlina še pet takih, ali njegov je bil najbolj obiskan; mlel je od svita do trde teme, in to vse dneve v tednu, razen v nedeljo in ob praznikih, seveda. Moški, stari in mladi, vsi so prihajali sem, ker so jih omamile te njegove *pupe*. Bile so namreč vse po vrsti zelo lepe in so imele postavbo ko boginje, sladke nasmehe in oči polne ognja.

»Jezus, kaj bo iz tega? Kako se bo to končalo?« se je plašil Dreja in slutil nesrečo. In je še enkrat obis-

»Prijatelja!«

foto Vlastja

kal štrigo v Buzetu in ta mu je rekla: »Jaz ne morem razdret tega uroka; je potrebna ena, ki je bolj močna od mene. Krsnica iz Roča bi mogoče lahko pomagala.«

Še isti dan je pešačil proti Roču. Krsnice Antonije ni bilo doma; šla je na dolgo pot, nekam proti Puli. Moral bi jo čakati do večera, a še ni bilo sigurno, da jo bo dočakal. »Lahko da bo tam prespala,« so mu rekli. Zdaj se je moral odločiti: ali ostane do večera in mogoče celo do naslednjega dne ali pa se temu odpove in gre proti domu. Nekaj mu je prigovarjalo, naj ostane, ali ono drugo je bilo bolj mučno, in tako se je Dreja obrnil in šel domov. Spotoma ga je peklo, a se je tolažil: »Bom ben šel k njej drugi teden. Saj ne bo prepozno.«

Pa je vendar bilo! Prav tisti dan, ko je on čakal krsnico, so se šle Gona, Žefa in Mina kopat v tolmun pod mlinom. Bil je namreč poleten dan, pa so šle. Slekli so se in se potopile do vratu v hladno vodo. Ribice so plavale okoli njih in raki so iztezali klešče in kače so se zvijale v grmovju tam blizu... In so se te *pupe* škropile z vodo, se ščipale, lovile in vriskale ko zmeša-

ne. Niso se bale, da bi jih kdo gledal, saj je bil mlin na samem, daleč od vseh vasi in bila je nedelja, pa še njihovega očeta ni bilo doma. Zato so svobodno rajale in se veselile sonca, vode in čistega zraka.

Ko so se izdivjale, so polegale na travo in se sončile ko martinčki. Najmlajša, rdečelasa Mina, je ležala tik ob vodi. Pripirala je veke, kajti od vode se je bleščalo in jemalo vid. Tam je plesala beščavica, tam se je zvijalo srebro in zlató julijskega dneva.

Tako je tam lenarila, ko se ji *naenbot* zazdi, da se iz vode dviga moški. Ona gleda zaspano in si misli, da se ji to sanja. Ali moški ne izgine. Stopa proti njej in ga je videti vedno več. Na sebi ima lepo črno obleko, belo srajco in rdečo kravato, lasje so skodrani, obraz podoben ovnovi glavi, oči pa ima jekleno trde, iz njih se bliska strašna moč.

Ta najmlajša skoči gor, si zakrije z eno roko prsi, z drugo pa tisto spodaj, in cvili kot miška tenko. Takrat zagledata tujca tudi Gona in Žefa. Od strahu se ne moreta niti premakniti; kar obležita in sta trdi ko poleno.

Moški stopi na breg in ni, začuda, niti malo moker. Vse je suho, tudi *rjavi* čevlji. Eno malo časa jih gleda, pole pa reče z glasom, ko da bi klepal koso:

»Ve ste moje, jaz sem vaš! Ve ne morete bit ko druge, zakaj ve ste vse moje. Vse tri ste moje neveste. Vaša mati je podpisala, je s krvjo pečatila. Ona vas je prodala ko blágo. Zdaj boste šle z mano na oni svet. Pod vodo so ena vrata in bomo šli noter v moj grad.«

»Ma kako bomo šle pod vodo, ko pa nismo ribe? Se bomo utopile in bomo mrtve,« se je čudila in strašila najmlajša.

»Ne, ne,« je rekel on, »ne bo nič hudega.«

In je zgrabil najstarejšo za noge in jo je potegnil v tolmun. Globoko noter, do dna. Tam jo je eno malo *mastil* in eno malo stiskal za vrat, in Gona je hitro spustila dušico. Ta mož, ki je bil samo vodni vrag, je ujel to dušico in jo zaprl v zlato škatlico, ki je imela namesto pokrova en zelo lep, zelen kamenčič.

Potem je zgrabil Žefo, ta srednjo. Tudi njo je potopil na dno, jo tam tiščal dol, dokler ni spustila dušice, ki jo je ujel ko ptičika in jo zaprl v zlato škatlico.

Zdaj je bila na vrsti najmlajša, ta Marija, ta Mina. Že jo je zgrabil okoli pasu, že jo je nesel v vodo, ko je Mina živo zagledala kropilnik, ki ga je njen nono izklesal iz kamna in ga kot svoj dar vzdal za vrata v majhni cerkvi, gor na hribu. Močno je pomislila na nonota in na ta kropilnik, in je dahnila:

»O, ko bi bla v njem ena sam kaplja!«

Točno v tistem momentu je njen oče prišel do te cerkvice. Bil je utrujen, bilo mu je vroče, pa je stopil v cerkvico, da se malo spočije, se malo ohladi in da zmoli tudi kak očenaš za *brizne* svoje hčerke. Odsune vrata in iztegne roko proti kropilniku, a ne otiplje vode, zato stopi bliže in se čudi: »Ma kaku da je prazno?« S prsti potipa dno in zazna malo, malo mokrote. Na pol glasa reče:

»Za en kapčič žegnane vode.«

Prekriža se in sede v zadnjo klop.

V tistem momentu, ko se je on prekrižal, je iz tolmina, kamor je vrag stopal z Mino, izginila vsa voda. Na dnu, tam na kamnih, sta ležali Gona in Žefa in bili že mrtvi. A ta vrag, ta fini gospod, je ravno prinesel Mino do prvih kamnov. Strašno je zarjul, spustil mladenko in iz njega se je začelo kaditi ko iz peči. Kadilo se je, obleka je padla z njega, koža mu je spokala, iz razpok je kapljala kri. Strašno ga je bolelo po vsem telesu, tresel se je ko preplašen pes in jecljal:

»Ma perchê?... Je podpisala, je s krvjo pečatila!«

Z vso močjo je stiskal pest in v njej zlato škatlico. Pa se je začelo še bolj kaditi iz njega in koža je še bolj pokala in še več krvi se je izkapljalo, a obraz se mu je zvijal in pačil v hudih mukah. In ni več vzdržal. Iztegnil je prste, zlata škatlica je padla na tla, se odprla in dušici od Gone in Žefe sta poleteli vsaka k svojemu telesu. Ko sta hušknili noter, sta dekleti oživel, vrag pa je zatulil ko vol, grdo se je pokadilo in iz njega so

švistnili plameni, ga v hipu obdali in sežgali. Gor proti nebu se je dvignil črn oblak, na zemlji je ostal kupček pepela.

Gona in Žefa sta stekli iz jame in komaj sta dosegli rob, že se je vir do vrha napolnil z vodo, ki je čudno brbotala in vrela.

Mladenke so zgrabile vsaka svojo obleko in zbežale proč. Pritekle so do hiše, ko se je oni črni oblak bliskovito zasvedral proti zemlji in hušknil kot strela nazaj v polni vir. Suho in ostro je vsekalo, zapihal je vroče-hladen veter in nekaj je zasikalo tik nad glavami preplašenih deklet.

Planile so v hišo, zaloputnile vrata in jih zapahnilo. V tem momentu je njihov oče tam v cerkvi globoko zavzdihnil in glasno rekel: »Amen.« Prekrižil se je in šel ven proti domu.

A vrata njegove hiše so bila zaprta, zapahnjena.

Tolkel je po njih s pestjo, in ko so mu hčerke odprle, je od presenečenja obnemel: Bile so blede in tresle so se ko premražene ovce.

»Papà!« so zahlipale in mu planile v objem. Jokale so in mu pravile, kaj jih je *tokálo*.

»Ma kje je mati?« je vprašal oče, ko so se malo pomirile.

Takrat so se začeli ozirati in jo klicati. Ni se oglasila. Pregledali so vse sobe, vse prostore, a nje ni bilo nikjer. Iskali so okoli hiše, potem še bolj daleč od mlina in še bolj daleč... in šele proti večeru so jo našli: Visela je s hrastove veje, ki se je iztezala nad mrtvo vodo črnega kala...

Dreja je rekel hčerkam, naj grejo proč, naj ne gledajo te *dižgracije*. Izza pasu je potegnil kosir, prerezal vrv in ujel ženino telo v svoje močne roke. Položil jo je pod hrast in šele takrat zagledal na njenem čelu nekaj čudnega: Bilo je vžgano v kožo in kost in bilo je kot žig z eno samo, njemu neznano črko.

Mrzlo ga je streslo in tako se je trikrat prikrižal.

* * *

Karolino so pokopali in potem se je v tem mlinu vse spremenilo. Dekleta se niso več vražile in druga za drugo so se omožile po zgornjih vaseh. Mlin pa ni onemel. Dreju, ki se je že močno postaral, so pomagali zeti; vsak teden eden. In vse je teklo mirno in tiho skozi letne čase. Le na dan, ko se je obesila ona ženska, se je ob določeni uri megleno zmračilo okoli tistega hrasta in nekateri so čuli pokanje in žvižganje biča, vmes pa obupne krike in bridek jok. Ali tudi to je z leti prešlo. Čisto se je umirilo pa šele takrat, ko so odnesli na britof tudi starega mlinarja. To se je zgodilo enkrat jeseni. Megle so lazile okoli in se obešale na pobočja nizkih hribov.

Za krsto so stopale vse tri njegove hčerke z možmi in številnimi otroki in ljudje so že pozabili, da so se nekoč vragólike in bile lene ko gnila voda in pokvarjene ko staro zelje. Zdaj so jih imeli za *brumne* in poštene.

Evelini Pahor v spomin

Po krajši bolezni je 17. marca v šempetrski bolnišnici pri Novi Gorici umrla Evelina Pahor, priljubljena in sposobna učiteljica, pokončna in za kulturno delo zavzeta tržaška Slovenka.

Naj navedem nekaj skopih življenjskih podatkov. Rodila se je v Trstu leta 1916, šolala se je na rojanski osnovni šoli, na Ciril Metodovi šoli pri Sv. Jakobu in v Ljubljani. Poučevati je pričela med vojno kot partizanska učiteljica, nato je do upokojitve poučevala v raznih vaseh v tržaški okolici in svojim učencem dajala veliko več kot bi zahtevala njena šolska dolžnost. Sodelovala je pri radijskih šolskih oddajah, pri apostolstvu Sv. Cirila in Metoda, pri Slovenski Vincencijevi konferenci.

Bila je razgledana in, dokler ji je zdravstveno stanje dopuščalo, aktivna. Njen odnos do življenja je bil veder, zdrav in pogumen, kadar je bilo treba tudi junaški.

Naj v tej zvezi navedem travmatično izkustvo, o katerem mi je sama pripovedovala in ki je, po mojem mnenju, skrajni dokaz njenega izrednega poguma. Ko je bil leta 1944 njen brat Boris v esesovskih zaporih v Trstu in so nemški okupatorji obesili enainpetdeset talcev v ulici Ghega, je nekdo prišel na stanovanje v ul. San Niccolò povedat, da je med obešenci tudi plavolasi fant, podoben Borisu. Evelina, ki je bila takrat stara sedemindvajset let, ni oklevala — predvsem zaradi mame, očeta in mlajše sestre. Stopila je na tramvaj št. 6, ki je peljal po ulici Ghega proti Barkovljam, in motrila obraz vsake izmed obešenih žrtev. Njenega brata ni bilo med njimi. Vrnila se je domov in starše in sestro v tem pogledu pomirila.

Pogumno in dostojanstveno se je spopadla tudi z neizprosno boleznijo. Kot je želela, je pokopana v rojstni vasi svoje mame, v Šmihelu pri Pivki. In šele pri pogrebnih obredih je bila javno prikazana njena druga značilna značajska poteza: dobrotu. Kolikor mi je znano, so dotlej za njeno dobra dela vedeli le tisti, ki so jih bili deležni. Pri pridigi med pogrebno mašo pa je šmihelski župnik povedal in poudaril, koliko dobrega je Evelina naredila, kolikim ljudem je tu-

di v zadnjem času pomagala. Na pokopališču pa je bila deležna izjemnega slovesa. Po govoru predstavnice partizanskih učiteljev, predstavnika domače šole in po recitaciji šmihelskega učenca in petju domačega zbora, jo je namreč ob odprtem grobu zadnjič pozdravil njen brat, pisatelj Boris Pahor. Povedal je, kako je Evelina sebe odpisala in se vedno in nesebično razdajala za druge: za starše, za mlajšo sestro in zanj; kako je bila domačim v oporo, kako si je vedno prizadevala, da bi jim ublažila težka doživetja. Za vse se ji je iskreno zahvalil. Te občutene bratove besede slovesa so navzoči izredno zbrano poslušali. Na šmihelsko pokopališče so priklicale vzdušje in povezanost družine iz ulice San Niccolò 13, družine, ki je uporno in ponosno kljubovala težavam in ki tako izklesano živi v nekaterih Pahorjevih delih.

Draga Evelina, počivajte v miru.

Metka Kacin Beltrame

31. literarna nagrada »Vstajenje« za leto 1993

Komisija literarne nagrade »Vstajenje«, ki jo sestavljajo prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Zorko Harej, prof. Martin Jevnikar, urednik Mladike Marij Maver in prof. Zora Tavčar, se je sestala dne 29. marca 1994 ob 17. uri v prostorih Slovenske prosvete, ul. Donizetti 3, in pregledala 25 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdovski pesniki, pisatelji in znanstveniki. Po temeljiti presoji se je soglasno odločila, da podeli literarno nagrado »Vstajenje« za leto 1993 leposlovni knjigi črtic slovenskega argentinskega pisatelja Toneta Brulca z naslovom Vardevanje angelčka, ki je izšla pri Založbi Mihelač v Ljubljani.

Pisatelj zajema motiviko svoje kratke proze iz argentinske pampe in iz indijanskih naselbin, pa tudi iz življenja Slovencev v eksotičnem argentinskem okolju. Odlikuje ga poetični slog in slikovito prikazovanje vzdušja, polnega magije; nazorni pa so tudi njegovi prikazi likov in dogajanja v delavskih barakah in na drugih, za slovensko literaturo nenavadnih prizoriščih.

Komisija med 25 deli priznava to delo za umetniško najmočnejše v lanski zamejski in zdovski literarni beri.

Podelitev nagrade je bila v ponedeljek, 11. aprila 1994, na večeru Društva slovenskih izobražencev.

Denar za nagrado je spet velikodušno poklonila Hranilnica in posojilnica na Opčinah, za kar se ji odbor iskreno zahvaljuje.

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XIX. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1993. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

Ob novi številki revije Tretji dan

Revija **Tretji dan** se je zadnje čase okrepila in se kvalitetno razživela.

Po občutenem, postno uglašenem uvodnem zapisu Veselke Šorli Puc **Do Kalvarije in čez** se revija odpre v rubriko **V areni časa**, kjer nastopata dva pisca. Peter Sušnik, ki se dotakne notranjepolitičnega slovenskega vprašanja — rušenja ljubljanske občinske vlade —, ter argentinski Slovenec Milan Komar s ponatisom članka **Država v nas samih**, ki je izšel l. 1958 v **Zborniku Svobodne Slovenije**. Komarjev članek odlikuje miselna poglobljenost in zavzetost za narodovo usodo, da bralec ne čuti njegovih let. Razdelek **Družbeni tokovi** prinaša dva prispevka iz tekoče problematike: Jernej Videtič piše o novem ruskem prodiranju na Balkan, Peter Sušnik pa v tej številki zaključuje svoje razmišljanje o problemu slovenskih izseljencev. Glavni pladenj pa je tokrat na mizo **Tretjega dne** prinesel najznamenitlivejši človek sedanjega slovenskega trenutka, slovenski minister Janez Janša, s katerim se je v daljšem intervjuju razgovoril Igor Senčar. Srčiko intervjuja lahko povzamemo v naslednjo ministrovo izjavo: na vprašanje, kakšen je bil duh časa v začetkih demokratizacije v primeri s sedanjim, je Janša med drugim odgovoril: »Takratni duh časa je bil dejansko pomladen, danes pa spet močno zaudarjajo relikti komunističnega sistema, ki so v času, ko je zavedni del naroda gradil samostojno državo, velik del te države že divje olastninili in si tako zagotovili ekonomsko podlago politične moči tudi za v prihodnje.«

Revija razumljivo posveča posebno pozornost verski problematiki.

Tokrat v razdelku **Z očmi vere** najdemo dva prispevka. Rudi Koncilija v krajšem zapisu razmišlja o **Kulturi prepira**, zgledujoč se po zadevnih evangeljskih pasusih. Obsežnejši in zahtevnejši pa je odlomek iz knjige »**Življenje prve Cerkve**« angleškega avtorja W. Dranea, ki ga je za revijo prevedel mladi svetopisemski strokovnjak Gorazd Kocijančič, sicer stalni sodelavec revije. Članek nosi naslov **Srečanje z izzivom gnoze: Janezovo razodetje in pisma** in v njem je govor o krivoverstvu v prvi Cerkvi, o začetkih gnosticizma v prvem in njegovem razmahu v drugem stoletju po Kr. V razdelku **Radovednost uma** pa se bralec lahko zatonji v meditacijo Vinka Ošlaka o pojmu

domovine in tujine. Naj izpostavimo eno njegovo misel: »Popotništvo je naša najgloblja usojenost in naša bližnjica domov in v domovino, medtem ko je tičanje na mestu naša fatalnost, bližnjica na tuje, v izgubljenost in vsakršno odtujenost«. — V reviji ni zanemarjena literatura. Najdemo jo v razdelku **Umetnost in refleksija**. Domačo poezijo — in treba je reči, da kultivirano poezijo — zastopata dva avtorja: Rastko Rafael Kozlevčar z **Beneško slikanico** ter Miran Prinčič z **Večno pesmijo**. Predstavljen je tudi neslovenski pesnik Pietro Giuseppe Tito, ki mu je Ciril Bergles prevedel **Tri pesmi**. Bralec se s posebno radovednostjo začita v črtico **Konjska štorija** Andreja Makuca, zgodbo, ki je eno od treh besedil, ki so bila nagrajena na natečaju revije **Tretji dan** za najboljšo kratko zgodbo. Bralec si ne more kaj, da ne bi pritrdil razsodbi žirije: zgodba o smrti konja, kakor so jo doživeli otroci, je vsebinsko nabita in zelo dobro napisana. V tem — literarnem — razdelku pa je, skladno s hvalevrednim uzusom revije, predstavljen tudi tuj literat. Tokrat je to Italijan Giorgio Bassani, eno najodmevnejših imen sodobne italijanske literature, sicer Žid iz Ferrare. Njegovo delo je predstavila Martina Ožbolt in Bassanija uvrstila med tiste sodobne židovske pisatelje, na primer Levija, Singerja ali Bellowa, ki jim je prav židovska trpljenjska problematika osrednjega pomena. Bassani je tukaj predstavljen s črtico — prevedla jo je prav tako Martina Ožbolt — **Spo-**

minski ploščica v Mazzinijevi ulici s pretresljivo zgodbo o Židu, ki se vrne iz koncentracijskega taborišča v Ferraro prav v času, ko v Mazzinijevi ulici vzdavajo spominsko ploščo z imeni Židov, žrtev nacističnega terorja. Med njimi je tudi ime še živega povratnika, kar izzove med ljudmi posebno napeto razpoloženje. Tudi likovna tematika prihaja na svoj račun v tej številki. Mladi, a že afirmirani slikar, ki pa zna tudi kultivirano sukati pero, Matej Metlikovič je prispeval članek **Slikarsko razodetje učlovečene mistike**. V njem poglobljeno predstavlja slikarja Testena, ki je bil dolgo neopažen, danes pa zbuja posebno zanimanje ne samo v hrvaškem okolju, kjer je živel, ampak tudi med Slovenci. Metlikovič poudarja, kako je temu slikarju brez akademske izobrazbe v njegovi religiozni motiviki tuja vsaka pozunanjena ali akademska idealizacija in da je njegova izvornost v močno preprostosti njegovega mističnega doživetja. Še en likovni prispevek, tokrat po zaslugi že omenjene Veselke Šorli Puc, ki piše o kiparki Lizi Hribarjevi. Ta umetnica sicer izhaja iz znane ljubljanske slikarske rodbine in je diplomirala na Dunaju na kiparskem oddelku tamkajšnje akademije za upodabljajočo umetnost, a pod komunističnim režimom kot žena prof. Zorana Hribarja, obsojenega na Nagodetovem procesu na 18 let zapora, kot umetnica ni mogla nastopati, kaj šele, da bi se uveljavila. V boju za preživetje, saj je imela na skrbi troje otrok, je na tihem stregla pobožnim naročilom iz cerkvenih okoliš. In tako Veselka Puc s pristrčno pozornostjo predstavlja bralcu Lizine Sve-te družine, jaslice, križeve pote, Marijine upodobitve in ugotavlja: »S svojim tihim pogumom nam je skozi najtežje obdobje kot ena redkih ohranjala tradicijo sakralne umetnosti. Njene drobne umetnine so prinašale v številne domove vernih ljudi žarke upanja in tolažbe, večji kipi in reliefi pa so s svojo pristnostjo veliko prispevali k dvigu kakovosti opreme sakralnih prostorov.«

Revijo zaključujeta dva druga razdelka:

Med teboj in meno, kjer psiholog Janko Bohak in Vanja Kržan izpostavljata dva zanimiva psihološka problema. (**Resnica se začena v dvoje ter Zakaj sploh imava otroke?**) ter **Mnenja in odmevi** z nekaj pisem v zvezi z zakonsko problematiko. Naj na koncu omenimo, da je živa in zanimiva številka tudi grafično prikupna, poživljena za vrsto slik in reprodukcij. **A.R.**

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Kljub težavam, ki jih je imelo zaradi obnovitvenih del v Peterlinovi dvorani, je Društvo slovenskih izobražencev v Trstu uspešno izpeljalo letošnjo kulturno sezono, ki se bo sredi junija končala. Za kroniko si oglejmo nekaj prireditvev v marcu in aprilu: v ponedeljek, 7. marca, je v DSI predaval dr. Drago Ocvirk na temo »Z drugimi do lastne uresničitve«; v ponedeljek, 14. marca, je bil gost v društvu Jurčičev nagradenec publicist Viktor Blažič, ki je govoril o aktualnih vprašanjih v Sloveniji; naslednji ponedeljek, 21. marca, sta prof. Lidija Rupel in Stanko Flego predstavila svojo knjigo in predavala o prazgodovinskih gradiščih na Tržaškem; zadnji ponedeljek v marcu je bil na vrsti pogovor o dokumentarcih RTV Slovenije o Slovencih v Argentini, pri katerem so sodelovali Boštjan Kocmur, Zalka Arnšek in Lučka Poznič; v ponedeljek, 11. aprila, so svečano podelili letošnjo nagrado Vstajenje slovenskemu zdomskemu pisatelju v Argentini Tonetu Brulcu za knjigo »Vardevanje angelčka« — o nagrajencu sta govorila prof. Zora Tavčar in Andrej Rot; v ponedeljek, 18. aprila, je dr. Guido Botteri govoril o zbirki Civilizacija spomina, v kateri sta izšli Pahorjeva knjiga o Srečku Kosovelu in Rebulova o Jakobu Ukmarju; v nedeljo, 24. aprila, je DSI pripravilo izlet po šasvrinski Istri, koder jih je vodil publicist Milan Gregorič.

Podelitev nagrade Vstajenje v Peterlinovi dvorani: (od leve) prof. Robert Petaros, prof. Martin Jevnikar, prof. Zora Tavčar in prof. Andrej Rot. Prireditvev je bila v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 11. aprila 1994.

DSI je skupaj s Knjižnico Dušana Černeteta pripravilo v četrtek, 7. aprila, zanimiv posvet o prevajanju slovenskih primorskih avtorjev v tuje jezike. Pri pogovoru so sodelovali francoski publicist Michel Bydlovski, urednik oddaje »France culture«, ter pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula. Ob posvetu je Knjižnica Dušana Černeteta pripravila bogato razstavo prevedenih del iz slovensčine.

SLORI v SSO

V Trstu je bil 19. aprila redni občini zbor Slovenskega raziskovalnega inštituta SLORI, ki letos praznuje 20-letnico. Delovno jo bodo proslavili jeseni. Na občnem zboru so med drugim povedali, da je Svet slovenskih organizacij sprejel prošnjo za včlanjenje, tako da je ta skupna ustanova zdaj članica obeh krovnih organizacij.

Posvet o prevajanju primorskih slovenskih avtorjev: (od leve) pisatelja Alojz Rebula in Boris Pahor, publicist Evgen Bavčar in časnikar Michel Bydlovski.

Dr. Guido Botteri je v DSI predstavil zbirko Civilizacija spomina, v kateri sta izšli monografiji o Ukmarju in Kosovelu.

Martin Breclj novi deželni tajnik SSK

16. in 17. aprila je bil v Trstu 8. deželni kongres Slovenske skupnosti. Začel se je v Hotelu Savoia pod geslom Za našo razvojno strategijo v 2. republiki, nadaljeval pa naslednjega dne v Kulturnem domu na Proseku. Lotil se je najbolj žgočih aktualnih vprašanj Slovencev v Italiji in pritegnil veliko pozornost, kot tudi številne ugledne goste, na primer predsednika Slovenskih krščanskih demokratov, zunanjega ministra Lojzeta Peterleta, dolgoletnega poslanca Južnotirolske Ljudske stranke Michla Ebnerja, predstavnike strank iz Italije in Slovenije, manjšin in organizacij.

Novi deželni tajnik SSK je 40-letni tržaški časnikar Martin Breclj, dosedanji tržaški pokrajinski tajnik. Za podtajnika je bil izvoljen dosedanji deželni tajnik Ivo Jevnikar, ki po treh zaporednih mandatih in osmih letih te zadolžitve ni želel več kandidirati za tajnika. Za deželnega predsednika je bil potrjen Marjan Terpin iz Gorice, novi deželni podpredsednik pa je Branko Černic, tudi z Goriškega.

Predsedstvo 8. kongresa SSK v Hotelu Savoia v Trstu.

SLOVENC V MILANU

V Milanu je bilo 17. aprila jubilejno srečanje ob 25-letnici organizirane slovenske verske skupnosti, za katero je dal pobudo pok. msgr. Ignacij Kunstelj. Vsako tretjo nedeljo v mesecu imajo milanski Slovenci slovensko službo božjo pri karmeličanih v cerkvi Sv. Rešnjega Telesa v Ul. Mario Pagano. Zanj od leta 1980 skrbi goriški škofov vikar msgr. Oskar Simčič. Ob srebrnem jubileju so pri maši peli cerkveni pevci iz Štandreža in Rupe.

DRUŠTVO JADRO

Društvo Jadro, ki dela med Slovenci »v Laškem«, torej v furlanski nižini okoli Trziča in Ronk, je priredilo 16. januarja božični koncert goriškega mešanega zbora Lojze Bratuž, ki ga dirigira Stanko Jericijo, v cerkvi v Ronkah. V Romjanu je nato Jurij Paljk predstavil letošnji zbornik Jadro. Večer je vodil predsednik društva inž. Karlo Mučič.

REVIJA BOREC

Nekdanja založba Borec, zdaj Mladika, se je odrekla reviji Borec, ki jo zdaj izdaja posebno društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije. Predseduje mu Milena Štrajnar. Glavni urednik revije pa je Jože Dežman.

PRETOKI

Po poskusni številki je v Gorici izšla prva številka nove revije Pretoki, ki jo ureja Ace Mermolja. V njej je zlasti zastopana esejistika.

UMRL JE

ANDREJ PAGON — OGAREV

V Tolminu je 13. marca umrl partizanski časnikar na Primorskem Andrej Pagon — Ogarev. Po vojni je bil časnikar in ploden publicist.

Knjiga in razstava na Opčinah

Na Opčinah je vzbudila veliko pozornost razstava v dvorani Hranilnice in posojilnice, ki jo je župnijski pastoralni svet posvetil 340-letnici prvega vpisa v župnijske knjige. Razstavili so zanimive listine in knjige iz župnijskega arhiva. Odprtja razstave sta se udeležila tudi tržaški škof msgr. Bellomi in župan Illy.

16. aprila pa so prav tam predstavili še bogato ilustrirano in dokumentirano knjigo **Opčine. Zgodovinski oris župnije**. S sodelavci jo je sestavil prof. Ivan Artač.

JEZOV SIMPOZIJ

Ob desetletnici smrti javnega in političnega delavca, časnikarja, pisatelja in prevajalca, predvsem pa borca za demokratično in neodvisno slovensko državo Franca Jeze je bil 22. aprila v Peterlinovi dvorani v Trstu simpozij, ki sta ga pripravila Društvo slovenskih izobražencev in Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček. Z referati so nastopili inž. Franc Goličnik, prof. Martin Jevnikar, časnikar Marko Tavčar, zgodovinar dr. Janko Prunk, časnikar dr. Drago Legiša, prof. Vlado Habjan in časnikar Saša Martelanc.

Referate bodo objavili v spominškem zborniku, dana pa je bila še pobuda za postavitve plošče na Jezovi rojstni hiši in poimenovanje kake ulice ali poti po njem tako v Ljubljani kot na Tjuju.

ČASNIKARSKI IZPIT V SLOVENŠČINI

Helena Jovanovič iz Trsta je prva časnikarka, ki je lahko opravila državni poklicni izpit iz časnikarstva v slovenščini. To predvidevajo dopolnitve pravilnika o izpitih, ki jih je predlagal član Vsedržavnega sveta Časnikarske zbornice dr. Drago Legiša, potrdilo pa jih je pravosodno ministrstvo. Doslej so v Italiji veljala pravila o izpitu v manjšinski materinščini le za Nemce. Zdaj to velja tudi za Slovence, Francoze in Ladince.

POEZIJE MILANA BEKARJA — BRŠLJANSKEGA

V Knjižnici Damira Feigla v Gorici so 17. februarja predstavili brošuro s še neobjavljenimi poezijami goriškega profesorja Milana Bekarja — Bršljanskega, čigar značilni lik je še vedno zelo živ med nekdanjimi študenti.

Otvoritev Jezovega simpozija v Peterlinovi dvorani.

MSGR. L. ŠKERL 80-LETNIK

24. aprila je na Opčinah pri Trstu praznoval 80-letnico nekdanji dolgoletni škofov vikar za Slovence v tržaški škofiji msgr. dr. Lojze Škerl. Rodil se je v Sežani, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1941 v Trstu. Študiral je tudi v Rimu, delal pa predvsem v škofijskih uradih, kot katehet in profesor v semenišču. Dolga desetletja sodeluje tudi pri Katoliškem glasu, pri Radiu Trst A in pri Goriški Mohorjevi družbi.

TRŽAŠKO JURJEVANJE

Tržaški del Slovenske zamejske skavtske organizacije je imel jurjevanje 24. aprila pri Gabrovcu v zgoniški občini. Prisotnih je bilo okoli 250 skavtov in skavtinj. Mašo na prostem je daroval glavni duhovni vodja Tone Bedenčič, obred 54 obljub pa sta vodila tržaška načelnika Teo Kralj in Vera Tuta Ban.

UMRLA PROF. VILMA KOBAL

V Domu upokojencev v Sežani je 12. aprila umrla prof. Vilma Kobal. Rodila se je v Loveču v Istri 2. marca 1912, leta 1918 pa se je družina preselila v Ljubljano, kjer je končala učiteljske in pedagoške. Z valom beguncev se je maja 1945 umaknila najprej na Koroško, potem v Italijo, od koder je prišla oktobra 1945 v Trst, kjer so zavezniki obnovljali slovensko šolstvo. Psihologijo, didaktiko in pedagogijo je poučevala na slovenskem učiteljskem v Trstu, nekaj let tudi literarne predmete na srednji šoli. V pokoj je stopila leta 1981.

SKUPINA 85

Tržaško društvo slovenskih in italijanskih izobražencev Skupina 85 ima novo predsednico. To je prof. Patrizia Vascotto. Za podpredsednika je bil izvoljen Marko Kravos.

UMETNIŠKO IZRAŽANJE PRIPADNOSTI

V tednu pred veliko nočjo je bil med Frizijci na Nizozemskem letni seminar Mladine evropskih narodnostnih skupnosti (mladinska sekcija FUENS). Ob spoznavanju položaja gostujoče skupine so razpravljali o umetniškem izražanju etnične pripadnosti. Mladinsko sekcijo Slovenske skupnosti je zastopala Vida Valenčič iz Trsta. Prihodnji seminar bo v Celovcu.

M. MATIČETOV ČASTNI OBČAN

Na slavnostni seji občinskega sveta so 23. aprila proglasili za častnega občana Rezije znanega raziskovalca rezijanskega ljudskega blaga in narečij Milka Matičetovega.

9. FILM VIDEO MONITOR

V prenovljenem Kulturnem domu v Gorici je bil od 21. do 24. aprila že deveti Film Video Monitor. Prireditelji so tokrat posvetili posebno pozornost tržaškemu režiserju Francu Giraldiju.

BRIŽINSKI SPOMENIKI

Od 14. do 16. aprila je bil v Ljubljani velik mednarodni simpozij o Brižinskih spomenikih. Pri njem je sodelovalo 46 slovenskih in tujih znanstvenikov.

Umrli Angel Turk

14. aprila je umrl v Trstu prosvetni delavec in dolgoletni radijski igralec Angel Turk. Imel je 88 let. V Barokovljah je bil dolgo med pobudniki kulturnega dela, zbiral je tudi zgodovinsko in dokumentarno gradivo. Širokemu krogu ljudi je bil njegov glas zelo domač, saj je v letih 1953-1970 veliko nastopal z Radijskim odrom pod umetniškim imenom Angel Prašelj.

Mnogi se Angela Turka spominjajo kot igralca Angela Prašlja, ko je sledeč zagonu svoje žene, iskrive Tonči Turkove, našel pot do radijskega mikrofona, ki ga je vezal nanjo še mnogo let, ko mu jo je iztrgala kruta bolezen. Radijski znanci — tisti v Radijskem odru in poslušalci — so bili njegovi najboljši prijatelji. Z njimi in zanje je delal z veseljem ter ustvarjal nove in nove like v radijskih igrah, dramah in pravljicah ter z navdušenjem prispeval k ohranjanju naše radijske govornice. Doživeti je moral še grenko izkušnjo žalostne izgube sina Glavka, preden se je še sam tihlo poslovil.

30-LETNICA OGNJIŠČA

Ob 30-letnici mladinske verske revije Ognjišče je slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar ob izrednem zasedanju Slovenske škofovske konference v Kopru izročil njenemu glavnemu in odgovornemu uredniku Francu Boletu odlikovanje sv. Cirila in Metoda.

Revija izhaja v nakladi 94.000 izvodov, uresničila je prvo slovensko cerkveno radijsko postajo, pripravlja pa še TV Ognjišče.

TAM GOR JE MOJA VAS

To je naslov glasbene kasete, ki je izšla ob 25-letnici Zveze Slovencev po svetu iz Čedadada (nekdaj: Zveze slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine). Na njej so posnetki Nediških puebov, ki jih vodi Giuseppe Chiabudini, in glasbenega kvarteta.

VESELA POMLAD V VELIKI BRITANiji

V velikem tednu sta gostovala med Slovenci v Veliki Britaniji Mladinski pevski zbor in Mešani mladinski pevski zbor Vesela pomlad z Opčin, ki ju vodi Franc Pohajač, SDB. Kot harmonikar je nastopal Denis Novato. Za slovensko skupnost v Veliki Britaniji so pripravili koncerta v Bedfordu in Rochedalu.

RAZSTAVA DIMITRIJA KODRIČA

V galeriji v sklopu Tržaške knjigarne so 20. aprila odprli razstavo akvarelov avstralskega Slovenca Johna Dimitrija Kodriča, ki zdaj prvič razstavlja v Evropi. Rodil se je leta 1941 v Brjah na Vipavskem. Leta 1960 se je podal v Avstralijo, nato v Novo Zelandijo in spet v Melbourne. Že 25 let se posveča slikarstvu. Ob drugih poklicih je začel kot slikar samouk, dokler se ni leta 1988 v celoti posvetil umetnosti. Imel je že kakih 20 osebnih razstav.

MLADINSKA SEKCIJA SSK

Mladinska sekcija Slovenske skupnosti v Gorici je obnovila in poživila svoje delo. Za predsednika je bil izvoljen Aleks Pintar, za tajnika pa Mihael Corsi. Na deželni ravni je imela Mladinska sekcija SSK le kratek delovni kongres 16. aprila, čemur naj bi sledila poživitev dela še na tržaški in deželni ravni.

RAZSTAVA ZORANA MUŠIČA

V galeriji Contini v Benetkah (Campo S. Stefano) je do konca junija odprta razstava portretov, avtoportretov in »dvojnih portretov« Zorana Mušiča. Slikar, ki je februarja dopolnil 85. leto, jih je večinoma ustvaril v zadnjem dvajsetletju.

Nova bančna poslovalnica

Sredi januarja je Kmečko-delavska posojilnica iz Sovodenj (po novem: Zadržno kreditna banka), ki ji predseduje Miro Hmeljak, odprla svojo prvo podružnico, in sicer v Štandrežu.

Slovenski denarni zavodi v Italiji imajo tako trenutno 16 poslovalnic, nekaj pa je še napovedanih. Tržaška kreditna banka ima osrednji sedež in podružnice pri Domju, v Čedadu, v Rojanu in pri Stari mitnici v Trstu. Kmečka banka ima sedež in podružnico v Gorici ter podružnico v Krminu. Openska hranilnica in posojilnica ima sedež na Opčinah in podružnico v Trstu. Posojilnica iz Nabrežine ima sedež in pa podružnico v Sesljanu, doberdobska hranilnica ima sedež in podružnico v Ronkah, sovodenjska hranilnica pa ima, kot rečeno, ob sedežu v domačem kraju še podružnico v Štandrežu v goriški občini.

DRABOSNJAKOVO PRIZNANJE

Slovenska prosvetna zveza iz Celovca je 8. januarja podelila Drabosnjakovo priznanje podpredsedniku Kluba koroških Slovencev v Ljubljani Stanetu Uršiču ob 70-letnici, in sicer kot priznanje za vsestransko podporo delu kulturnih društev na Koroškem.

CRONACA FILATELICA

Revija Cronaca filatelica iz Neaplja je v začetku leta posvetila platnico in več člankov ter intervjujev znamkam mlade slovenske države.

25 LET ŠTEVERJANSKEGA VESTNIKA

V Sedejevem domu v Števerjanu je bila 13. januarja slovesnost ob 25-letnici izhajanja krajevnega ciklostiliranega lista Števerjanski vestnik, ki je izšel že 177-krat.

Spomine na začetke je obujal Marjan Terpin, pozdrav je izrekel predsednik društva F.B. Sedej Marko Terčič, pel pa je mešani zbor Sedej, ki ga zdaj vodi Tržačan Bogdan Kralj.

KNJIGA O ŠKOFU SANTINU

34-letni zgodovinar Paolo Blasina iz Trsta je v zbirki revije Qualestoria, ki jo izdaja Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Juljski krajini iz Trsta, objavil monografijo o tržaškem škofu Antoniu Santinu v najbolj kočljivih letih narodnostnega preganjanja, fašističnega in nacističnega zatiranja, vojne in revolucije z naslovom (v italijanščini) **Škof in duhovščina v tržaško-koprski škofiji 1938-1945.**

Nagrade F. Tončič in M. Flajban

Slovensko dobrodelno društvo je v Trstu podelilo štipendije za zaslužne in potrebne zamejske visokošolce, ki so poimenovane po Mihaelu Flajbanu.

Slovenski visokošolski sklad Sergij Tončič pa je 22. marca podelil nagrade za najboljše disertacije zamejskih študentov Dr. Frane Tončič. Prvo je za jezikoslovno študijo prejela dr. Kristina Hmeljak, za zgodovinski raziskavi pa sta drugo in tretjo nagrado, ki sta ju letos prispevala Slovenski generalni konzulat v Trstu in Tržaška kreditna banka, prejela dr. Marjetica Kranner in dr. Sandi Volk.

SLOVENISTIČNO DRUŠTVO

Družba za slovenske študije (Society for Slovene Studies), ki deluje v ZDA, je imela ob svoji 20-letnici redno srečanje v okviru letnega zasedanja docentov slovanskih in vzhodnoevropskih jezikov, ki je bilo od 28. do 30. decembra lani v Torontu. Slovenisti so poskrbeli za dve znanstveni sekciji in svoj organizacijski sestanek. Med predavateljice so povabili predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti prof. dr. Franceta Bernika iz Ljubljane. Udeleženci so imeli tudi lepo srečanje s torontskimi Slovenci v župniji Marije Pomagaj.

UMRL DR. STANKO CEGLAR

V Hamiltonu v Kanadi je 20. januarja umrl duhovnik dr. Stanko Ceglar. Bil je eden izmed treh bratov salezijanskih duhovnikov Ceglar.

UMRL DR. TEODOR POSTEL

Že novembra je umrl v Bologni kardiolog, univ. prof. Teodor Postel (Posteli). Rodil se je leta 1909 v Ajdovščini. Gimnazijo je obiskoval v Gorici, medicino pa je študiral v Bologni, kjer je že leta 1942 prišel na univerzo. Napisal je kakih 200 strokovnih razprav in člankov.

RAZSTAVA HERMANA KOSIČA

V Galeriji Katoliške knjigarne so 25. marca odprli prvo osebno razstavo mladega goriškega slikarja Hermana Kosiča (letnik 1966). Pobude na likovnem področju redno privablja lepo številno občinstva v Katoliško knjigarne.

Nagrajenci Tončičevega sklada: dr. Marjetica Kranner, dr. Sandi Volk in dr. Kristina Hmeljak.

DUHOVNIŠKE SMRTI

V Povirju pri Sežani je po daljšem bolehanju umrl 21. marca bivši župnik in dekan msgr. Jože Milič. Rodil se je leta 1911 na Proseku, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1935 v Trstu. V Povirju je bil od leta 1940.

V Trstu pa je 26. marca umrl škofov vikar in vodja škofijskega pastoralnega urada, župnik pri Novem sv. Antonu Mario Cividin. Leta 1978 je bil gibalno škofijskega zborovanja **Trst: kristjani iz oči v oči**, ki je želelo med drugim odpreti novo poglavje v odnosih med italijanskimi in slovenskimi verniki v Trstu. Do slovenskega verskega občestva je bil zelo odprt.

V starostnem domu Lipa v Torontu pa je na veliko noč, 3. aprila, izdihnil duhovnik lazarist Janez Kopač. Rodil se je leta 1913 v Škofji Loki in bil posvečen v duhovnika leta 1938 v Ljubljani. Bil je župnik obeh slovenskih župnij v Torontu, urednik mesečnika Božja beseda, verski in kulturni organizator, od jeseni 1989 pa so skrbeli zanj v slovenskem starostnem domu.

A. ROT — REPUBLIKA DUHOV

Ob 40-letnici Slovenske kulturne akcije, torej osrednjega združenja kulturnih delavcev v zdomstvu in pa založbe knjig, revije Meddobje in lista Glas SKA, je njen nekdanji predsednik Andrej Rot, danes glavni urednik radijskih sporedov RTV Slovenija v Ljubljani izdal pri DZS 189 strani debelo knjigo ob jubileju, natrpano s podatki in razmišljanji, z naslovom **Republika duhov**.

UMRL FRANC POHOLE

Februarja je v Združenih državah umrl vipavski slikar Franc Pohole, star 64 let. Kot otrok je živel v Trstu, nato v Planini pri Rakeku, po vojnih tragedijah spet v Trstu pa v Buenos Airesu in Združenih državah. Poseben ugled in nagrado predsednika Reagana je prejel zaradi slikanja s prsti, brez čopiča.

TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Izseljensko društvo Slovenija v svetu, ki ima sedež v Ljubljani, pripravlja I. tabor Slovencev po svetu. Izvesti ga misli 18. in 19. junija v Škofovih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani.

V. BLAŽIČ — VIDENJA

Pri založbi Mihelač v Ljubljani je znani publicist in politični delavec, nekdanji politični zapornik Viktor Blažič izdal knjigo esejev **Videnja**.

JAVOROVICA

Ljubljanski pomožni škof msgr. Alojz Uran je sredi marca na Javorovici pod Gorjanci maševal za 113 partizanov, ki so pred 50 leti tam padli v spopadu z domobranci in Nemci ali pa bili po njem pobiti. Soprireditelj spominjske slovesnosti je bila Zveza borcev.

PROF. T. SIMČIČ ČLAN VŠS

Po profesorjih Samu Pahorju in Josipu Pečenku je nastopil mesto predstavnika slovenskih šolnikov v Vsedržavnem šolskem svetu pri prosvetnem ministrstvu v Rimu prof. Tomaž Simčič iz Trsta.

Prof. Lidija Rupel in Stanko Flego ob predstavitvi knjige o prazgodovinskih gradiščih na Tržaškem v DSI.

NARODNOPOLITIČNI SEIZMOGRAF

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta je na tiskovni konferenci 19. aprila v Časnikarskem krožku predstavil vse štiri knjige, ki jih je izdal tik pred iztekom leta 1993. Dve zgodovinski študiji v italijanščini o tržaškem vprašanju v letih 1952-56 (avtorja Adrian Pahor in Bruna Ciani), sta bili slovenski javnosti že prej predstavljeni. Nanovo pa sta bili poslani med ljudi zbirka poročil na prvih sedmih deželnih kongresih Slovenske skupnosti in drugih dokumentov, ki jo je z naslovom **Narodnopolitični seizmograf. Dokumenti o samostojnem političnem nastopanju Slovencev v Italiji 1975-1992** uredil Ivo Jevnikar in pa, v italijanščini, prvi del mednarodnih političnih in pravnih dokumentov o varstvu manjšin **Varstvo manjšin in mednarodni standardi**, ki obsega listine in odlomke listin, ki so nastale v okviru Konference o evropski varnosti in sodelovanju.

PRIČEVANJE O ZVESTOBI

Niz devetih televizijskih oddaj Andreja Rota in sodelavcev o Slovencih v Argentini Pričevanje o zvestobi, ki je vzbudil tudi živahne razprave, se dobi tudi na treh videokasetah, ki so jih izdelali v Ljubljani.

REVIJA KRAS

Podjetje Mediacarso (!) iz Ljubljane je začelo izdajati mesečnik Kras — »revijo za vsak dom«.

IGRALEC STANE STARESINIČ UMRL

V bolnišnici v Izoli je 2. aprila umrl igralec Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Stane Staresinič. Pokopali so ga v Beli krajini, kjer se je rodil leta 1921 na Preloki pri Vinici. Med vojno je bil interniran na Rabu in v Gonarsu, nato se je zaposlil kot igralec v Ljubljani, kjer je leta 1951 diplomiral na Akademiji. Istega leta je prišel k slovenskemu gledališču v Trst, kjer je ostal član ansambla do upokojitve leta 1982, vendar je honorarno nastopal vse do smrti. Odigral je kakih 200 vlog, nastopal tudi v filmu in na televiziji.

ANSAMBEL LOJZETA FURLANA

V Zgoniku je bil 26. marca jubilejni nastop narodnozabavnega ansambla Lojzeta Furlana ob 20-letnici obstoja. To pa je bil tudi zadnji koncert, ker se je zgoniška skupina odločila, da se razide.

KMEČKA ZVEZA

Po nedavnem občnem zboru Kmečke zveze v Trstu je bil za predsednika te stanovske organizacije potrjen Alojz Debelis s Kolonkovca. Podpredsednika sta Silvano Ferluga in Robert Ota.

DR. P. VENCELJ V ARGENTINI

Državni sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Vencelj je 23. marca dopel na tritedenski obisk med Slovence v Argentino. S sodelavci je imel vrsto temeljitih srečanj, razgovorov in obiskov.

OBČNI ZBOR ZSKP

Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice je imela 28. marca svoj 32. občni zbor. Poročila vodstva in včlanjenih društev, ki jih je objavil 7. aprila Katoliški glas, pričajo o zelo živahnem prosvetnem delu v mestu in vaseh. Za predsednika je bil potrjen dr. Damjan Paulin.

25. PRIMORSKA POJE

Jubilejna, 25. revija Primorska poje se je začela 19. marca s koncertom v Postonjski jami. Do 17. aprila, ko je bil sklepni koncert v tržaškem Kulturnem domu, kjer je med drugim spregovoril slovenski kulturni minister Sergij Pelhan, se je zvrstil niz koncertov na obeh straneh meje, tudi na Trbižu in seveda v Gorici.

JUBILEJ PLACUTE

Ob 40-letnici glasbene šole na Placuti v Gorici (danes Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel) je bila 11. marca v Katoliški knjigarni v Gorici predstavitev dveh knjig. Ravnatelj glasbene šole prof. Silvan Kerševan je napisal dokumentarno knjigo Štirideset let glasbe na Placuti št. 18, Tatjana Gregorič Vuga pa je napisala študijo o skladatelju Emilu Komelu. V Katoliškem domu je bila nato 13. marca jubilejna glasbena prireditev.

RICMANJSKA PRIČEVANJA

Na praznik sv. Jožefa so v Barogovem domu v Ricmanjih odprli novo razstavo iz bogatega zgodovinskega gradiva, ki ga hrani župnija. Pripravil jo je Goriški muzej pod pokroviteljstvom Sveta slovenskih organizacij.

BISEROMAŠNIK DR. F. MOČNIK

V Štandrežu pri Gorici je 18. marca ob številnih sobratih daroval svojo biserno mašo msgr. dr. Franc Močnik. Pridigal mu je koprski škof msgr. Metod Pirih. Dr. Močnik se je rodil leta 1907 v Idriji, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1934, potem ko je diplomiral tudi že iz matematike. Opravljal je celo vrsto cerkvenih služb, bil pa je tudi profesor matematike in v letih 1955-93 odgovorni urednik Katoliškega glasa. Po vojni je bil imenovan za apostolskega administratorja tistega dela goriške nadškofije, ki je pripadel Jugoslaviji, vendar ga je nahujskana množica dvakrat dobesedno »vrgla« čez mejo, za kar se mu je novogoriška občinska uprava po demokratizaciji uradno opravičila.

Pripombe k prostovoljni predaji Trsta Avstriji (1382-1982)

Janko Jež

Preteklo je že deset let, odkar smo se v Trstu spomnili šeststote obletnice prostovoljne predaje našega mesta Vojvodini Kranjski in s tem Svetemu rimskemu cesarstvu nemške narodnosti, ki je po propadu frankovskega cesarstva, ustanovljenega leta 800 po Kristusu po Karlu Velikem, prevzelo oblast nad velikim delom naše celine. Pravzaprav sem pri omembi te zgodovinske obletnice hotel uporabiti deležnik **praznovali** ali **obhajali** in ne samo **spomnili**, kajti dogodek je usodnega pomena za tržaško in sploh slovensko zgodovino. Z dosego državnosti na odgovornem srednjeevropskem prostoru ima Slovenija posebno dolžnost, da se od blizu zanima za zgodovinski razvoj tega področja.

Obletnica ni šla kar tako mimo zanimanja naše javnosti. Tedaj je kazalo, da smo se edino Slovenci iskreno spomnili te prostovoljne predaje Trsta Avstriji, ki je trajala vse do konca habsburškega cesarstva, to je konca prve svetovne vojne leta 1918.

Lansko leto sem parkrat pisal o tem dogodku v našem Novem listu. Prvič v zvezi s stoletnico rojstva tržaškega pisatelja Giannija Stuparicha. V daljši študiji (17 podlistkov) sem na primer opisal Stuparichev nastop pred spomenikom Viljema Oberdanka, ko je svoji mladini z linceja Dante med drugim omenil, da je svobodna predaja Trsta Avstriji gola neresnica, celo izmišljotina. Duhovni oče te teze je tržaški zgodovinar Attilio Tamaro, avtor znane zgodovine Trsta, ki s tem odločno stopa na čelo tistih, ki zanikujejo to že utrjeno zgodovinsko dejstvo. V krajšem eseju o tržaškem patriciju in rodoljubu Domeniku Rossettiju sem o tem dogodku spet razpravljal v zvezi z literarnim Rossettijevim delom in njegovim avstrofilstvom.

Kakor vemo, je bil Domenico Rossetti v mladih letih tudi arkadijsko navdahnjen pesnik. V italijanskih verzih je napisal tudi epski slavonspev »**Il sogno di Pietro Bonomo — Sen Petra Bonoma**«, v katerem povečuje avstrijskega vojvodo Leopolda, ki je leta 1382 sprejel tržaško mestno delegacijo in iz njenih rok prevzel listino o prostovoljni predaji Trsta Avstriji.

Trst je tedaj doživljal eno od svojih najtežjih obdobj. Beneška republika ga je na kopnem ogrožala na črti Mačkovelje-Socerb, po morju pa je močna beneška mornarica večkrat vpadla celo v tržaški zaliv in mesto bombardirala. Benetke so od Trsta zahtevale razne bolj ali manj utemeljene fadščine in odkupnine, kakršne so na primer prejemale od podložnih mestnih občin Verone in Trevisa. Tržaški patriciji so začeli resno razmišljati o nevarnosti, ki jo Benetke predstavljajo za tržaško svobodo in suverenost, zato so sklenili, da ponudijo Avstriji prostovoljno predajo, ki jo Domenico Rossetti opisuje »**kot srečen prehod iz ne-**

gotove in nesrečne neodvisnosti v okvir najslajše in najpravičnejše od vseh vladavin.« Tržaški župan za časa predaje Trsta Avstriji Nicolo Collalto tako opisuje po zadevnem Rossettijevem epskem besedilu svojim naslednikom njihovo poglavitno dolžnost:

«I podestà che dopo me verranno a Tergeste donati, ognor rammentino ben questo giorno fortunato, e sia Leopoldo per loro sacra memoria.»

«Per lui giuriamo eterna fede e amore, Viva dell'Austria il gran Monarca! Viva l'Austria, e il suo duce possente, che Trieste alla fine salvò.»

«Gran Dio, tu l'Austria benedici ed a Tergeste fa ch'ella resti ognor Sovrana e Madre! Questo giorno a' nepoti rammenti, che beare sol l'Austria ci può!»

«Viva l'Austria, evviva!
Amore e fede
per lui non perderem che con la vita!»

Trst je za časa starega Rima dejansko deležen nekega razvoja iz navadnega naselja v **municipium romanum**, **colonia latina** in **colonia militaris**, vendar ti nazivi še niso dokazi tržaške samostojnosti. Šlo naj bi zgolj za privilegirano stopnjo tedanjih podložniških odnosov. Trst naj bi torej za časa rimske republike užival skoraj avtonomni položaj, nikakor pa ne politične svobode in neodvisnosti.

Do leta 949 se Trst razvija pod cerkvenim vodstvom. Po razpadu frankovskega cesarstva preide civilna oblast polagoma v cerkvene roke. Oblast oglejskega patriarha sega do Drave, onstran pa naletimo na oblast solnograške nadškofije. Dne 21. februarja 949 tržaški škof Janez III. prepušča svojo suvereno pravico do mesta sv. Justa tržaškemu ljudstvu in sicer na osnovi posebnega statuta. To statutarno in pravno osnovo tržaške neodvisnosti je v imenu tržaškega prebivalstva sprejel patricij Corvo Bonomo, ki si je svojo oblast zamišljal v službi celotnega zalednega ozemlja, to je vojvodine Kranjske.

Že doslej omenjeni zgodovinski in literarni podatki dokazujejo, da je bila predaja Trsta Avstriji leta 1382 zgodovinsko prostovoljno dejanje. Po Stuparichu in Tamaru pa je bilo to dejanje izsiljeno in krivično.

Ob pripravah za študijska obravnavanja ob priložnosti šeststote obletnice te predaje je **Društvo Minerva - Società di Minerva**, sklenilo, da se odzove tej izzivalni priložnosti. Naj kar mimogrede omenim, da je bil skoraj prav gotovo tudi član tega društva, ki ga je ustanovil Domenico

Rossetti, tudi Jurij Japelj za časa svojega dvoletnega bivanja v Trstu kot kaplan pri Sv. Antonu. Društvo je poverilo svojemu odseku za zgodovinska raziskovanja preteklosti tržaškega mesta nalogo v zvezi z razčiščenjem vprašanja o izsiljeni ali prostovoljni predaji Trsta Avstriji. Društveni odsek je ustanovil komisijo, ki so jo sestavljali zgodovinarji Renzo Arcon, Fulvio Colombo, Alessandro Pellican, Maurizio Radacich in Tito Ubaldini. Na koncu raziskav je komisija sestavila poročilo, ki ga je leta 1982 objavila z naslovom: **Appunti sulla dedizione di Trieste e al Duca d'Austria**. Na to poročilo sem slučajno naletel na neki knjižni razprodaji in ga Vam posredujem.

Ena od najbolj zanimivih listin **Istrskega diplomatskega kodeksa — Codice diplomatico istriano** je prepis listine, ki jo Peter Kandler ima kot glavni dokument, ki zadeva predajo Trsta avstrijskemu vojvodi Leopoldu. Datum dokumenta je: konec septembra 1382, vsebina pa naslednja:

»Avstrijski vojvoda Leopold Hvale vredni sprejema oblast nad kneževino Trst, ki mu jo prostovoljno poverjata mestni svet in ljudstvo — Il Duca d'Austria Leopoldo il Lodevole accetta il dominio ed il principato di Trieste deferitogli spontaneamente dal Consiglio del Comune e dal popolo«.

Kandler v pripisu omenja: »Questo atto che richiamo, non è veramente di dedizione sibbene l'accettazione dell'atto di dedizione in forma di diploma principesco. — Listina, ki jo objavljamo, ni pravzaprav listina o predaji, marveč o sprejemu listine o predaji v obliki kneževske diplome«.

Odsek za zgodovinsko raziskovanje tržaškega mesta je zato najprej začel raziskovati dokumente, ki jih je Kandler zbral v svojem **Istrskem diplomatskem kodeksu**. Prav šeststota obletnica predaje je najprimernejša za iskanje možnosti, da bi pripravili najpopolnejši pregled obstoječih prepisov tega dokumenta. Na ta način je odsek identificiral številne primerke, zbrane v **Diplomatskem arhivu** v občinski knjižnici. Moramo že sedaj razlikovati med Istrskim diplomatskim kodeksom, ki ga je urejal Kandler in ki ni popoln, in diplomatskim kodeksom, ki ga hrani diplomatski arhiv mestne knjižnice in ki je po mnenju komisije zanesljivejši. Listina je v starih registrih navedena kot **Privilegio del duca Leopoldo — Privilegij vojvode Leopolda**.

Od najnovejših znanih je komisija prišla do starejših doslej neznanih listin, pri čemer je ločevala prepise od overovljenih. Na ta način je komisija izsledila navaden prepis iz 18. stoletja, nato pa primerek iz leta 1871 s prepisom, ki ga je leta 1689 napravil Martino Bauzer. Ireneo della Croce pa je leta 1698 napravil prepis, ki ga je vključil v rokopisni izvod svoje **Zgodovine Trsta**. Ireneo della Croce je ta prepis napravil na osnovi treh primerkov, ki so jih pripravili Hainricher, Dominico Jurizza in Pietro de Pellegrini. Hainricherjev prepis je bil posnet iz snopiča vicedoma iz leta 1698. Ni pa še bilo možno izslediti prepisa Domenica Jurizze.

Ko so še dalje po rakovo brskali po obeh kodeksih, so naleteli na navaden prepis iz 17. stoletja, ki je bil posnet po prepisu Pietra de Pellegrinija iz leta 1634, ki ga je Gabriele Marenzi posnel po izvodu že navedenega Pietra de Pellegrinija, in sicer na osnovi izvoda iz snopiča vicedoma Bartolomeja de Rubeis. Tako so vendarle izsledili prepis Pellegrinija na pergamentu iz leta 1568. Pellegrini trdi, da ga je posnel iz snopičev vicedomov, zato drži, da ga

ni v snopiču Bartolomeja de Rubeis iz leta 1502. Zdaj je kazalo, da so vsi obstoječi primerki posneti po slednjem prepisu. Treba je bilo zato slediti tudi paralelni žili virov iz **kodeksa Riccardi**. Tako so prišli do prepisa, ki naj bi ga bil izvršil leta 1470 Giovanni Daniele de Mercatelli. Primerek je prvi v vrsti dokumentov iz kodeksa v diplomatskem arhivu. Pregled pisave pa nam pove, da je precej različna od Mercatellijeve in mnogo bolj podobna pisavi Montecchija da Sassulo, kazenskega sodnika in kanclerja, ki je zanimal komisijo, je iz drugega četrtletja 15. stoletja in je zato najstarejši doslej najdeni prepis.

Komisija torej ni izsledila izvornika. Pregledani dokumenti so predvsem prepisi neoverovljenih primerkov. Med obema najstarejšima primerkoma je Montecchijev pisan na navadnem papirju, medtem ko je primerek, ki ga je overovil Bartolomeo de Rubeis, kasnejši. Med obema je precej razlik v besedilu.

Nimamo torej neizpodbitnega dokaza, da je tekst Leopoldovega privilegija Tržačanom dejansko tisti, ki ga mi poznamo, čeprav lahko upravičeno sodimo, da je Montecchijev zapis kronološko najbližji izvorniku, zaradi česar se od njega ne more preveč razlikovati.

Zato je komisija skozi vse leto 1983 nadaljevala z raziskovalnim delom, vendar brez uspeha. Komisija je zato sklenila seči po tiskanih delih s področja tržaške zgodovine. Edino, kar je zanimivega izsledila, sta **Zgodovina Trsta** Attilia Tamara in **Confine orientale — Vzhodna meja** Fabia Cusina. Tamarovo delo je po mnenju komisije popolnejše. V 16. delu obravnava dogodke iz leta 1382. V uvodu trdi, da je uporabil vse pomembnejše listine iz Diplomatskega arhiva. Zato je bilo treba kritično obdelati Tamarovo Zgodovino Trsta. V besedilu je komisija ločevala med zgodovinskimi dejstvi in interpretacijami, med avtorjevimi trditvami in viri, iz katerih je avtor snemal svoje misli. Komisija je našla Tamarove zapiske, ki so mu služili pri prisanju Zgodovine Trsta, v odgovarjajočem snopiču Diplomatskega arhiva. Komisija pa je ugotovila, da del gradiva ne izhaja iz virov tedanjega časa, čeprav so zbrani v zbirkah Diplomatskega arhiva, ampak iz Haltingerjevega zapisa in drugih podatkov iz Istrskega diplomatskega kodeksa. To torej ne odgovarja temu, kar Tamaro trdi v uvodu k svoji Zgodovini Trsta.

V tej raziskovalni fazi se je komisija upravičeno odločila za sistematično raziskovanje v Diplomatskem arhivu, kjer je skoraj v celoti shranjeno gradivo, ki zadeva dogodke v zvezi z Leopoldovim privilegijem.

Komisija je začela pregledovati snopiče v zvezi z generalnimi prokuratorji, računskimi pregledniki in vicedomi. Največ podatkov o letu 1382 ima snopič računskih preglednikov, in sicer v zapisu o Giustu Michieliju. Ta je bil občinski funkcionar, ki je bil izvoljen vsake štiri mesece in deljen knjigovodstvu. Njegovi zapisi vsebujejo datum dogodkov in izdatkov, denarno vsoto in razlog plačila. Temu je skoraj vedno dodano ime koristnika. Pri vicedomih so prepisi javnih in zasebnih listin z oznako krajev, dejstev in ljudi.

Prva vest o predaji Trsta avstrijskemu vojvodi Leopoldu je v pismu, ki sta ga 11. avgusta 1382 poslala vojvodi Andrea da Pulcinico ali Polcinigo, ki ga je Leopold imenoval za župana v mestu Treviso, in občinski svet istega mesta.

To pismo je bilo znano, ker je bilo natisnjeno v knjigi **Storia della marca Trevigiana e Veronese**, ki jo je Giambattista Verci izdal med leti 1785 in 1790 v Benetkah. Nanjo se leta 1861 sklicuje Kandler. Moramo vedeti, da je bil Leopold tudi mejni grof Trevisa. Zato je komisija sklenila raziskovati dalje v Trevisu. Le nekaj dni pred sestavo svojega končnega poročila je imela srečo, da je v arhivu občinske knjižnice v Trevisu naletela na krasen register v pergamentu velikega formata z naslovom **Register litterarum scriptarum sub regimine illustris principis domini Leopoldi ducis Austriae et domini civitatis Tervisanae 1381, 82, 83**. S številko 41 je tam označena registracija pisma, ki ga je komisija iskala. Seveda je ta dokument posebno važen, ker gre za uradno registracijo iz leta 1382, napravljeno verjetno istega dne ali najkasneje nekaj dni po odpremi pisma v tajništvo občine Treviso.

V tem pismu župan in občina Treviso sporočata vojvodi Leopoldu, da je Hugon Devinski, kapetan Trevisa kot Leopoldov namestnik prejel nekaj pisem tržaške občine z datumom 9. avgusta. Pisma so vsebovala vest, da se je tržaška občina predala vojvodi in da je devinski kapetan v Leopoldovem imenu sprejel prisego zvestobe, ki so jo svečano dali tržaški meščani. V pismih iz Trsta je bila tudi zahteva, naj Hugon Devinski pride v Trst, da tam napravi red. Župan in mestni svet Trevisa sta v tem sporočilu izrekala svoje veselje za dogodek, kajti s tem **»je ime vojvode, ki je že slavno v deželah Nemčije, prehajalo tudi v dežele Italije — il nome del duca già grande nelle parti d'Alemagna si allargava così anche nelle parti d'Italia«**. Žu-

pan in mestni svet Trevisa sta obenem prosila, naj bi vojvoda preprečil odhod Hugona Devinskega iz Trevisa, kajti mesto je bilo že dalj časa oblegano od vojske kneza Carrare. Ti podatki pa nam ne pojasnjujejo dogodkov pred odločitvijo tržaške občine, do katere je prav gotovo prišlo na osnovi sklepa mestnega sveta, ki je bil po statutu edini mestni oblastni organ.

Na osnovi teh dejstev nismo v stanju ugotoviti, ali je bil ta sklep izsiljen ali če je bil posledica svobodnega glasovanja, čeprav na številčno omejenem zasedanju. Znano je, da oborožene sile devinskega kapetana, v odsotnosti grofa Hugona, ki je bil po Tamaru pravi tvorec predaje, niso bile številne. Razen tega je treba upoštevati, da je bila v Trstu patriarhova posadka, verjetno v gradu pri sv. Justu, ki je bil tedaj še uporaben, čeprav je občina že dolgo zahtevala, naj bi ga podprli. V odsotnosti kapetana je v mestu deloval vice kapetan, ki ja nastopal tudi v patriarhovem imenu. Kar pa zadeva občino samo, je ta mogla računati z utrjeno vojaško meščansko organizacijo.

Zato je verjetno, da je misel o predaji izhajala iz mestnih vrst ali pa da je vsaj del meščanov, potem ko si je predredil patriarhovo posadko in sprejel sklep o predaji Trsta Avstriji, pozval v Trst devinskega kapetana kot Trstu najbližjo oblast avstrijskega vojvode Leopolda, ki naj bi sklep potrdil in izvršil. Gotovo je prišlo do svečanosti, na kateri so javno sporočili sklep o predaji Trsta Avstriji in simbolično izročili mestni prapor in ključ. Nato so kot potrdilo o spremembi suverenosti imenovali kapetana kot zastopnika avstrijskega vojvode Leopolda.

Zaenkrat je komisija razpolagala z verjetnimi podatki o enostranski predaji Trsta Avstriji, ki jo je vojvoda Leopold sprejel komaj 30. septembra 1382 v Grazu.

Tržaški zgodovinarji so dolgo razpravljali o vzroku za to zamudo. Attilio Tamaro trdi, da je tedaj prišlo do »**dveh mesecev zelo težkih bojov**«, nakar je zmagovita stran lahko poslala tržaško odposlanstvo k vojvodi. Fabio Cusin pa sodi, da je bila zamuda posledica, ki jo je treba pripisati samemu vojvodi, ki se je odločil, da sprejme gospodstvo nad Trstom 30. septembra 1382, torej po sprejetju vesti o smrti Ludvika Anžuvinskega, ogrskega kralja. Tedanja zapletena mednarodna situacija je namreč to politično previdnost narekovala.

Izsleditev dokumenta v Trevisu pa je komisiji omogočila, da dopolni sporočilo pisma z dne 11. avgusta 1382. V že omenjenem registru je prepis pisma, ki ga je avstrijski vojvoda poslal iz Leobna na Štajerskem dne 23. avgusta 1382. Verci naj bi bil po mnenju komisije to pismo zamenjal, ker se ni neposredno nanašalo na Treviso. Iz pisma izhaja, da se je vojvoda Leopold veselil predaje tržaškega mesta in je zato vabil mesto Treviso, naj se mu pridruži pri tem čustvovanju, kajti to bi bil dokaz zvestobe do njega. Ta dokument ima potem še posebno važnost, ker iz njega izhaja, da je Leopold sprejel predajo Trsta konec avgusta in ne konec septembra, kot so dotlej mislili.

Še neki drug podatek zadeva identifikacijo prvega kapetana in prvega vicekapetana Trsta, ki ju je Leopold imenoval. Tamaro, ki je bil dotlej na tem področju edini odločilen, trdi, da je bil Hugon Devinski prvi mestni kapetan in Mihael ali Michez Weizenstein kapetan Devina in glavni tvorec predaje Trsta, ki naj bi bila seveda po Tamarovi trditvi izsiljena. Michez Weizenstein je zaradi te usluge postal dosmrtni mestni vicekapetan. Naj takoj omenim, da je krstno ime Mihez slovensko in kaže, da je bilo tedaj med Tržaçani precej v rabi. To med drugim dokazuje dejstvo, da Tržaçani še danes pravijo obema fantoma, ki na stolpu mestne palače neutrudno bijeta ure, Mihez in Jakez. To dostojanstvo je potem postalo dedno. Po smrti Mihaela ali Miheza je dostojanstvo prešlo na člana iste rodovine, to je na Pepolina de Weixenstein. Zanimivo je, da imamo pri zapisu tega priimka prvič soglasnik z drugič pa **x**.

Glede te identifikacije pa je Cusin previdnejši. V svojem delu **Confine orientale** ne omenja te hipoteze, sprejema pa jo v drugem svojem delu **Venti secoli di bora**. Komisija mora zato po raziskavah v Diplomatskem arhivu Trsta popraviti nekaj napak glede teh identifikacij in se vprašuje, ali je Hugon Devinski zares prvi tržaški kapetan kot namestnik avstrijskega vojvode Leopolda.

V izvirnem dokumentu v uvodu zvezka preglednika računov ser Giusta piše kancler Rantulf Baiardo 8. septembra 1382, da so v ta zvezek začeli vpisovati pod vlado vplivnega tržaškega kapetana Janeza (Giovanni) Cechonarja. To osebnost kasneje imenuje »bivši kapetan«, in sicer v registraciji na koncu zvezka z datumom 15. januarja 1383. Prva registracija spominja namreč, da je bil Cechonar tržaški kapetan 8. septembra 1382, ki je bil dan nastopa novih mestnih sodnikov in drugih odličnikov za novo četrtletje. Verjetno pa je, da se je kapetanov nastop začel nekaj dni prej, ker ni bil vezan na četrtletni rok.

Po podatkih, ki nam jih nudi Pichler v svojem delu **Devinski grad**, je bil Janez (Giovanni) Cechonar ali Zekor-

ner vitez štajerske mejne grofije, eden od najbolj zvestih vojaških opričnikov Hugona Devinskega. Leta 1380 je bil kapetan na gradu v Prvemu kot Hogonov namestnik, ki mu je leta 1355 podelil fevd in grad Gonowitz na Štajerskem kot zahvalo za njegove usluge.

Hugon Devinski pa se omenja v dokumentih, ki jih hrani komisija. Bil je kapetan Trsta od 29. novembra 1382 do svoje smrti dvanajst let kasneje, to je do leta 1394. Hugon Devinski se omenja tudi v dokumentu z dne 29. novembra 1382, in sicer v registru vicedoma Nicole Cigota skupaj z imenom **Micxe Devinskega**, ki je bil njegov namestnik in mestni vicekapetan. Gre torej za ime **Micxe** in ne **Mihez ali Mihael (Michele) de Weixenstein**.

Še druga registracija v istem registru z dne 15. oktobra 1382 nam dovoljuje domnevo, da je ime **Micxe** povezano s Hugonom Devinskim, ki je prejel vojvodovo imenovanje za tržaškega kapetana po 30. septembru 1382, to je po privilegiju, ki je med drugim urejal tudi kapetanovo izvolitev in ki je vojvodi priznaval pravico do njegovega imenovanja in določal tudi trajanje njegove službene obveznosti.

Ime **Micxe de Weixenstein** je podobno imenu **Mixe de Vexinstainer**, ki je bil kapetan v Pazinu leta 1383 kot namestnik Hugona Devinskega in vicekapetan Trsta šele leta 1390. To je zavedlo Tamara v zmotu, ker je bil prepričan, da gre za isto osebo. **Micxe Devinski** je bil vicekapetan do konca leta 1382, nakar ga je po nekaj mesecih zamenjal **Pepolino de Vetinstain**, ki je položaj ohranil do konca leta 1383. Leta 1384 je bil zopet mestni vicekapetan **Guglielmo de Ausperg**. Nato spet pet let **Pepolino de Vetinstain** in končno leta 1390 vicekapetan **Mixe de Vexinstainer**, ki ostane na oblasti dobrih deset let.

Pri pripravljanju seznama vseh teh oseb pa nismo še identificirali, v razliko od Tamara, imena devinskega kapetana, ki je vkorakal v Trst in sprejel mestno prisego zvestobe. Razlog je enostaven. V nobenem dokumentu ni ime zgoraj navedenih osebnosti združeno z dostojanstvom devinskega kapetana. Ta položaj je v letih 1373, 1384 in 1385 imel Alberto Fūxei, oficir Hugona Devinskega, ki ga moramo z veliko verjetnostjo identificirati z devinskim kapetanom iz avgusta 1382. Vsekakor je važno vedeti, da so vse omenjene osebnosti bile na kak način povezane s Hugonom Devinskim, da so ga često spremljale na njegovih potovanjih in da jim je on v raznih obdobjih poveril različne položaje, čeprav je bilo imenovanje za tržaškega vicekapetana pridržano izključno vojvodi Leopoldu. Ta je imel verjetno možnost, da je sugeriral ime osebnosti, ki naj bi ga nadomestovala.

Položaj vicekapetana je torej verjetno nastal z imenovanjem Hugona Devinskega za mestnega kapetana, kajti on je bil redko na svojem mestu v Trstu. V drugi polovici leta 1382 je bil namreč zaposlen kot kapetan v Trevisu.

Komisija ni mogla preveriti Tamarovega sporočila, da je bil Hugon Devinski v Trstu 21. septembra 1382. Ta podatek je Tamaro posnel iz registracij preglednikov računov, kjer pa je govora samo o stroških v kapetanovo korist, ne da bi pri tem navajali njegovega imena. Komisija je prepričana, da je kapetanov položaj v Trstu treba pripisati Cechonarju.

Hugon Devinski torej v odločilnih dneh ni bil v Trstu. Iz registra v Trevisu izhaja, da je bil 4. oktobra 1382 bolan v omenjenem mestu.

Posebno vestnost, ki so jo pregledniki računov morali izpolnjevati pri registraciji stroškov zaradi njegovih redkih obiskov v našem mestu v zvezi s sprejemi in namestitvijo njegovega številnega spremstva, je komisiji nakazovala možnost, in sicer prav zaradi pomanjkanja teh podatkov v naslednjih mesecih leta 1382, da Hugona Devinskega ves ta čas ni bilo v Trstu. Njegova ugotovljena prisotnost v Trstu je šele avgusta 1383. Kapetanov položaj je bil vsaj v tem času častnega značaja. Predvideni izdatek zanj 4000 lir letno je bil za kapetana znaten dohodek.

Hugon Devinski je imenoval vicekapetana, ki je v njegovi odsotnosti opravljal njegove dolžnosti in je verjetno vsake tri mesece prisegal pred mestnim svetom. Kaže, da so besedilo prisege sestavili že avgusta 1382. Med drugim določa:

»Il podestà o il capitano che viene al regime della città per l'illustrissimo signor nostro duca d'Austria deve giurare sulle Scritture di agire durante il suo governo come meglio gli sembrerà di essere utile al comune di Trieste e fare il suo regime secondo la forma degli Statuti della città.«

Besedilo prisege je v bistvu različno od prisege, ki so jo polagali svobodno izvoljeni župani. Zanimivo je, da so ob nastopu novega kapetana ali vicekapetana sestavili tudi nemški prevod besedila, da ga je novi oblastnik bolje razumel. Tako se lahko dogaja tudi v uradnih listinah, da označujejo vicekapetana kot župana ali mestnega kapetana, kajti med obema pristojnostima ni bilo skoraj nobene razlike.

Dokument o svobodni predaji Trsta Avstriji leta 1382 se tudi v kasnejših registracijah imenuje **brevelegium** (privilegio, privilegij). Listino so prinesli v Trst trije občinski odposlanci in člani mestnega sveta ser Antonio de Dominico, ser Adelmo de Petaciis in notar ser Nicolo de Pica. Na osnovi honorarja, ki so ga prejeli za svojo službo in s tem povezanimi stroški, sklepamo, da so bili dalj časa odsotni. V registru preglednikov računov piše: »**In Ostericho in servizio comunis**« za čas 60 dni.

Če predpostavljamo, da so se omenjeni trije odposlanci vrnili v Trst sredi oktobra 1382 in da se je povračilo potnih stroškov začelo 25. oktobra, lahko domnevamo, da so potovali nekaj dni po sklepu mestnega sveta in po prisegi zvestobe avstrijskemu vojvodi, to je sredi avgusta 1382. Ta podatek bi bilo treba še preveriti. Komisija sama pa je po pregledu izdatkov za to odposlanstvo, statutarno določeno s 24 groši dnevno na osebo, vključno stroške za konje in enega služabnika, mnenja, da je podatek v glavnem točen.

Pogajanja so bila torej dolga, kajti občina Trst je bila tedaj v položaju, da lahko za predajo postavlja pogoje. Dne 30. septembra 1382 so privilegij podpisali.

Giovanni de Vergottini v svojem delu: »**Lineamenti storici della costituzione politica dell'Istria durante il Medio Evo**« (Rim 1924/25, Trst 1947) piše, da so bila poglavja, vključena v privilegij, tako koristna za Trst, da je po 12 letih podložništva Benetkam in po dveh letih priključitve k Furlaniji spet prišel do svobodnega političnega odločevanja in do polnosti svojih pravnih pristojnosti.

Dan po podpisu privilegija je vojvoda Leopold s pismom, ki ima obliko okrožnice, naslovljene na dekana, arhidiakona in kapitelj tržaške Cerkve, po uvodnem poudarku, da ga je občina Trst z mestnim svetom prevzela kot naravnega gospoda, izrekel željo, da bi se omenjena tržaška oblastva v primeru izpraznitve škofovskega mesta vzdržala imenovati na izpraznjeno mesto osebo, ki bi ne bila dobra poznavalka zgodovine našega ozemlja. Ta dokument nam omogoča boljše poznavanje odnosov med tržaško Cerkvijo in avstrijskim vojvodom.

Ker nimamo originala o sklepu mestnega sveta glede svobodne predaje Trsta Avstriji, niti njegovega prepisa in ker nimamo originala privilegija, dobiva ta za nas prav poseben pomen.

Tedaj so v Trstu prav slovesno praznovali praznik sv. Justa dne 2. novembra, kar izhaja iz registra preglednikov računov. Med izdatki so stroški za izdelavo vojvodskih praporov v beli in rdeči barvi. Istega leta so tržaški zastopniki napravili običajni letni poklon Beneški republiki. Prvega novembra je tržaški odposlanec ser Nicolo Gremon odpotoval v Benetke, da bi izročil dogovorjenih 56 sodčkov vina kot dokaz, da predaja Trsta Avstriji ni prav nič vplivala na odnose med obema mestoma. Tudi odnosi med Benetkami in vojvodo Leopoldom so morali biti dobri, kajti Benetke so dovolile, da sta dve tržaški barki z oboroženimi vojniki pluli skozi Tržaški zaliv na poti v Treviso.

Dovoljenje potovati z orožjem po morju so Benetke pisмено ustavljale samo zaveznikom, zato je beneška republika imela za zaveznike tudi vojake, ki so z dvema praporoma in pod poveljstvom članov mestnega sveta Mentua de Judicibus in Nicole de Chichio potovali v Treviso, da bi mesto, ki ga je oblegal knez Carrara, varovali. Ali so te vojake poslali v Treviso po vojvodovem ukazu ali je šlo le za dejanje vljudnosti s strani Trsta, ki si je nadel breme za dvomesečno bivanje vojakov v Trevisu in za njihov prevoz? V privilegiju ni bilo nobene določbe, ki bi urejala tržaško dolžnost sodelovanja pri vojvodovih vojaških podvigih. Prav tako si je težko razlagati podatek računovodskega registra,

ki navaja stroške iz meseca oktobra 1383 za dvomesečno bivanje v Devinu najemnikov, ki naj bi varovali tamkajšnji grad.

Komisija je obljubila, da bo še dalje raziskovala razne okoliščine glede prostovoljne predaje Trsta Avstriji leta 1382. Vendar vse, kar je doslej opravila na tem področju, je dovolj, da smatramo kot dokazano dejstvo, da se je Attilio Tamaro motil, ko je trdil, da so vesti o prostovoljni predaji Trsta Avstriji izmišljene, zato zgodovinsko neosnovane. Komisija lahko na osnovi svojega dela sklepa, da so dokazi za prostovoljno predajo zanesljivi. Dejstvo, da je imela komisija skoraj uraden značaj, je seveda odločilno.

Zavedam se, da so slovenski zgodovinarji doslej premalo preučevali tržaško zgodovino, ki je na koncu koncev tudi slovenska zgodovina, ker je tesno povezana z našo. Sam sem lani in tudi že letos marsikaj napisal za Mladiko in Novi list. Želim, da bi naši bralci v teh podatkih, ki sem jih vestno zbiral in izbiral, našli možnost za poglobitev svojega znanja o Trstu in njegovi preteklosti. Podatki o prostovoljni predaji Trsta Avstriji leta 1382 dokazujejo, da se je tedaj tržaška zgodovina zasukala v smer najtesnejšega sodelovanja našega mesta z njegovim naravnim zaledjem. Zgodovina je dokazala, da je imel Trst od tega največjo korist.

Mesto je procvitalo, le dokler se je zavedalo te resnice. Ko pa je začelo iz napačno pojmovanega nacionalizma stopati po preočitnih stranpoteh, je ves že davno solidno zgrajeni politični, kulturni, gospodarski in socialni mehanizem odpovedal. Višje sile, ki usmerjajo zgodovino v smislu etike, zlasti na gospodarskem, finančnem in socialnem področju, neminovno zmeljejo v prah vse, kar zaide v brezno brezglavja. Človeštvo ima svoje zakone, ki urejajo našo dejavnost. Mi pa imamo tudi možnost, da na osnovi teh zakonov zgodovino urejamo in usmerjamo. Tako je tudi z nami v Trstu. Do dna moramo poznati svojo preteklost. Nanjo se moramo sklicevati pri grajenju novih smernic, ki nam jih zgodovina spet nakazuje. Teh smernic ne smemo prezreti. Zaenkrat smo krenili na pravo pot.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA

MARTIN JEVNIKAR

Lev Detela: Duh in telo

Pri Založbi Mihelač v Ljubljani je izšla leta 1993 antologijska pesniška zbirka Leva Detele **Duh in telo**. Zbirko je uredil in pesmi izbral Tone Pavček.

Pesmi je 81 in jih je Pavček vzel iz naslednjih Detelovih zbirk: **Atentat**, Trst 1966; **Sladkor in bič**, London 1969; **Metaelement**, London 1970; **Legende o vrhovodcih in mesečnikih**, Canberra, Avstralija 1973; in **Café noir**, Dunaj 1989.

Detela je začel svojo pesniško pot z »Zaklinjanjem prednikov«, kjer so zbrane po dve babični, tetini, dedkovi in stričevi pesmi, proti koncu zbirke pa še štiri gospejine pesmi, vse so izšle v **Atentatu**. V pesmih se poigrava z besedami in primerami, za primer prva kitica Prve babične pesmi:

»Babica po vodi pleše,
babica rumene kamne melje.
Babica zelene iskre kreše,
babica se na Kitajsko pelje.«

Detela je izrazit avantgardistični pesnik, ki se je šolal pri Kafki in avantgardistih, zato je težko razumljiv in tudi težko ocenljiv z navadnimi merili, ker ni prave vsebine in izpovedi, podobe so le postavljene druga poleg druge, brez povezave. V pesmi **Knjiga pravi**:

»Črke se love po divji pokrajini,
v črni kočiji potuje knjiga skozi čas:
včasih vidimo zarjo na platnicah,
drugič pa samo temó in mraz.«

Nekatere pesmi v **Sladkorju in biču** so krajše in pripovedujejo o vsakdanjih stvareh in pojavih življenja, vendar so tudi v njih podobe le postavljene druga poleg druge, brez miselne ali vsebinske povezave. Primer **Nežna roka**:

»Nežna roka šumi kot drevo.
Nežna roka gori kot grmada.
Nežna roka je največja armada.

Nežna roka plapola v vetru,
nežna roka se kadi kot beli dim.
Nežna roka trepeta,
nežna roka se z nožem igra.«

Vsak verz je misel zase, naslovni besedi »nežna roka« se ponavljata v vsakem verzu, da so same anafore, enotne vsebine pa kljub temu ni. Vrednost pesmi je v lepem jeziku in nekaterih primerah, v tekočih verzih, ki so sami po sebi sveži in pesniški, povezani v celoto pa dajejo vtis prešernega igranja in norčevanja iz bralcev.

V Metaelementu pravi v uvodni kitici, ki je sestavljena iz samih velikih črk:

»Na dnu sveta v največji globočini
ugaša sonce s tremi kronami.
Na vrhu gore v megli sivine
ni dneva, ne noči in ne nebá.«

Pesem je sestavljena iz samih nasprotij in antitez, ki predstavljajo nekak narobe svet, kjer je vse sivo, megleno, puščobnobeli nič in nad vsem tem še mrtvaški ptič, v globinah sveta pa ugaša sonce s tremi kronami, lesketa se blaga votlina in čudežna sinjina.

Deteli se kaže svet v najtemnejših barvah. Kamor gre do ljudje, jim bela kača sesuje vse srečne upe in zapre pot. Zvečer ti smrt »vprašanje na blede čelo riše«. Skozi naše trpljenje potujejo zime, prihaja doba »s slepimi očmi«, izginiti smo v svetovnih sanjah, v starem gradu pojejo vojščaki »v nesreči, ki se svetlika kot lunino oko«, o polnoči se ti krohota goreča gora.

Andrej Rot: Republika duhov

Pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani je izšla knjiga **Republika duhov**, s podnaslovom: Štiridesetletnica Slovenske kulturne akcije. Strani je 192.

Knjigo je napisal Andrej Rot, ki se je rodil 1953 v Buenos Airesu v Argentini, dokončal študij filozofije, poučeval na argentinskih srednjih šolah, bil tajnik in pozneje predsednik Slovenske kulturne akcije, sourednik Meddobja in urednik Glasa. Marca 1991 se je z družino preselil v Ljubljano, bil glavni urednik Slovenca, od 1993 je glavni urednik radijskih programov Radia Slovenije. Pri Državni založbi Slovenije je izdal knjigo **V obljubljeni deželi** (1992), pri Mladinski knjigi 1993 pa antologijo **Ob Srebrni reki**, Kratka proza argentinskih Slovencev. Na slovenski televiziji je bil med avtorji serije o Slovencih v Argentini **Pričevanja o zvestobi**.

Avtor Rot pravi, da je Slovenska kulturna akcija le ena izmed številnih ustanov zunaj slovenskih meja. Njen pomen je v tem, da je »poskusila premakniti slovensko kulturo iz okvira provincialnosti. Emigracija je bila izredna prilžnost za uveljavljanje slovenstva po svetu.« Do zdaj je imela SKA več kot 150 članov: umetnikov, pisateljev, znanstvenikov in strokovnjakov z različnih kulturnih področij. Ne živijo samo v Argentini, ampak so razsejani po skoraj vsem svetu in se družijo za iste cilje in prepričanja. Izdajajo bilten Glas SKA, revijo Meddobje in knjige. Prirejajo kulturne večere, gledališke predstave, koncerte ipd. Delujejo v

V drugem delu, v Esencah, so pesmi manj prijemljive, toda tudi v njih gre za stiske in težave sodobnega življenja, ker je človek tako sam in izgubljen, nebogljjen sredi sveta in problemov, ki so večji od njega. Nikjer ni za človeka nič prijemljivega, trdnega, vse se odmika njegovemu drobnemu razumu, vse iskanje je zaman, zakaj »iz stoletnih knjig čudna blaznost puhti... nikoli te sreča ne doleti.« Skrajni, brezizhodni pesimizem.

V Legendah o vrvohodcih in mesečnikih opeva Detela najrazličnejše mesečnike in vrvohodce, od škofov in kraljev do vojakov in mizarjev. »Veliki cirkus sveta / je raj za vrvohodce neba.« Iz teh verzov bi se dalo sklepati, da je ves svet cirkus, v katerem nastopamo vsi kot vrvohodci in mesečniki, vendar pa vsebina ni tako oprijemljiva, da bi mogli verzom pritrditi.

Zadnja zbirka ima naslov Café noir in je še bolj črna kakor kaže naslov, saj v nad polovici pesmi prevladujeta noč in smrt. Današnje življenje in današnji svet vzbujata v pesniku grozo, povsod sta prevladali tehnika in avtomatika, naša mati je »železna mati«.

Detela v teh pesmih v duhu strukturalistične in modernistične poezije združuje najrazličnejše pojme, primere, ugotovitve, spoznanja in trditve, ki so nabrane kot jagode na rožnem vencu in vzbujajo občutje tesnobe, vendar pa ima bralec vtis, da svet kljub temu ni tako črn. Spet pa je seveda jezik pesniško izbrušen, poudariti je treba sveže primere in lahkotno izpovednost. Detela je šel v pesmih in prvi prozi v izpovedni obliki in vsebini najdalj v hermetiko in avantgardizem v zamejski in zdomski literaturi. Zdaj je dobil antologijo Duh in telo in s tem se je njegova poezija vključila v vseslovensko poezijo.

odsekih po vzoru Slovenske akademije znanosti in umetnosti: filozofskem, literarnem, likovnem, znanstvenem, gledališkem, teološkem, glasbenem in v odseku za družbene vede.

Po vojni se je v začetku 1948 naselilo v Argentini okrog 7.500 slovenskih političnih izseljencev. V glavnem so se ustavili v prestolnici Buenos Aires, nekaj v Mendozini in v Bariločah. Med njimi je bilo več kulturnih delavcev, pesnikov, pisateljev, znanstvenikov in drugih poklicev, ki so skušali že v avstrijskih in italijanskih taboriščih kulturno delati. Ko so si v Argentini za silo uredili življenje, so se takoj organizirali, da bi si ustvarili novo domovino po svojih zamislih. Po Društvu Slovencev, ki je povezovalo vse izseljence in jim zlasti gospodarsko pomagalo, in po Slovenskem dušnem pastirstvu, ki je zajemalo 60 slovenskih begunskih duhovnikov, so ustanovili še osrednje kulturno društvo Slovensko kulturno akcijo ali Republiko duhov.

Dne 20. februarja 1954 je sklical lazarist Lado Lenček vse uglednejše kulturne delavce iz Buenos Airesa v ulico Granaderos 61. Sestanek je vodil prof. Alojzij Geržinič in po daljši debati so sklenili, da ustanovijo kulturno društvo, ki bo slonelo na katoliških načelih in narodnih izročilih in zajemalo vse slovenske ustvarjalce, naj živijo kjerkoli v svetu. Izvolili so odbor: predsednik Ruda Jurčec, podpredsednika dr. Tine Debeljak in Alojzij Geržinič, tajnik Marjan Marolt, blagajnik Ladislav Lenček. Odseke pa so vodili: filo-

zofskega dr. Ignacij Lenček, leposlovnega Zorko Simčič, glasbenega dr. Julij Savelli, likovnega kipar Franc Ahčin, gledališkega Marjan Willenpart.

Ob ustanovitvi Slovenske kulturne akcije so se pojavila nasprotovanja s strani Društva Slovencev in Slovenskega dušnega pastirstva. Obojni so se bali, da se bodo do tedaj enotni Slovenci razcepili in tako lažje podlegli raznorodovanju in asimilaciji. Še bolj pa so se bali za oblast nad izseljenci, ki so jo imeli do zdaj brez ugovaranja. Zato so skrbno pazili na novo društvo in njegovo delo, ko pa so čez čas spoznali, da Slovenska kulturna akcija ni politično društvo, ampak je počasi pritegnilo v svoj krog tudi slovenske ustvarjalce po vsem svetu, so nasprotovanja prenehala.

SKA je takoj začela ustvarjati z obema rokama. Revija Meddobje se je pod sposobnim urednikovanjem Rude Jurčeca in Zorka Simčiča razvila v najboljšo slovensko revijo, ki je prekašala vse osrednje slovenske revije, vendar pa je ta višek trajal le nekaj let. Tudi v SKA so se namreč začela prebujati nasprotstva, nekaterim je bilo samo kulturno delo premalo, druge je zmedla odprtost katoliške Cerkve po drugem vatikanskem koncilu, želeli so več protikomunizma. Do pravega preloma ali ločitve duhov je prišlo na občnem zboru 22. marca 1969, ko so dve uri razpravljali o novem osnutku pravil, kjer so v prvem členu nekateri predlagali, da mora biti SKA »organizacija slovenskih protikomunističnih kulturnih delavcev in podpornikov v zdomstvu«. Drugi pa so trdili, da je v pravih izrecno povedano, da sloni SKA idejno »na temelju naravnega etičnega zakona, potrjenega in izpopolnjenega s krščanskim razodetnim naukom«, zato naj bo »SKA organizacija slovenskih zdomskih kulturnih delavcev in podpornikov«.

Zmagala je druga skupina s starimi pravili, zato so odšli iz dvorane in se ločili od SKA Ruda Jurčec, Alojzij Geržinič, Božo Fink in njegovi sestri Marija in Neda, dr. Žakelj in še kdo. Ostali so izvolili nov odbor, ki so ga sestavljali Tine Debeljak kot predsednik, Marjan Eiletz podpredsednik, Alojzij Kukovica tajnik, Ladislav Lenček blagajnik. Nadaljeval je začeto delo: izdajal je Glas, Meddobje in knjige, vendar se je odsotnost nekaterih pomembnih ustvarjalcev poznala.

Še bolj kot ločitev duhov pa je vplivala na izdajateljsko dejavnost SKA Slovenija s svojimi demokratičnimi spremembami. Cela vrsta kulturnih delavcev je obiskala domovino, kak se je tudi preselil v »stari kraj«, npr. pisec te knjige, pripravlja se tudi Zorko Simčič z družino.

Jurčec in njegovi so začeli izdajati v Buenos Airesu **Sij slovenske svobode**, ki je po obliki podoben Glasu, bil pa je idejno bojevitejši, toda po Jurčecovi smrti 1975 je počasi usahnil.

SKA je razpisovala nagradne natečaje za leposlovje in poiskala za to ustrezne mecene, ker so si nekateri slovenski podjetniki v Argentini, Kanadi in ZDA lepo opomogli. Te mecene je v 40 letih delovanja vedno našla, ne samo za nagradna tekmovanja, ampak tudi za izdajanje posameznih knjig. Poleg Vrednot, ki je bil zbornik pred ustanovitvijo SKA, Meddobja in Glasu je izdala SKA nad 70 knjig. Skoraj polovico so jih napisali avtorji iz Argentine, druge iz ostalih celin, tudi iz Slovenije, npr. Narte Velikonja, Ivan Pre-

gelj, Stanko Majcen, Ivan Hribovšek, France Balantič in Dolores Terseglav.

Tiskali so povprečno po 500 izvodov knjig, v prvi dobi izjemoma tisoč in več. Število naročnikov Meddobja se je sukalo okrog 200, v osemdesetih letih je število plačujočih naročnikov komaj preseгло sto. Tragično pa je, da je izdala SKA zadnjo knjigo v Argentini marca 1991, tudi druge slovenske založbe niso v zadnjih letih izdale nobene knjige. Vsi so začeli izdajati v Sloveniji, kjer je veliko zanimanja za argentinske slovenske pisce. Tudi Meddobje ne izhaja redno, čeprav dobiva od 1992 podporo Ministrstva za kulturo Rep. Slovenije, vzroki pa so v pomanjkanju piscev.

Rot natančno navaja in analizira ves potek slovenske kulturne delavnosti v Argentini, podaja razvoj in rast, notranja trenja, umiranja starejših ustvarjalcev, naveličanost bralcev za branje slovenskih knjig, ki jih dobivajo z lahkoto iz Slovenije. Tako govori izčrpno o celi vrsti podpornikov knjig in revije, saj se s prodajo niso mogle vzdrževati. Lazarist Lado Lenček ni znal samo organizirati in voditi SKA, ker se je tega navadil pri misijonskem delu in dolgotnem izdajanju Katoliških misijonov, ampak je znal pridobiti premožne ljudi, da so prispevali za natis posameznih knjig. Sam je v celoti prevzel stroške za Sodjeva Pisma mrtvemu bratu, Geržiničev Boj za slovensko šolstvo na Primorskem, Kermaunerjev Slovenski čudež v Argentini, Lenčkov Rast v resnici in ljubezni in delno tudi za Bükvičevo Vojno in revolucijo in še nekatere druge stvari.

V drugem delu je Rot predstavil 10 slovenskih pesnikov in pisateljev ter slikarke Baro Remec iz Argentine. Prikazal je vsestransko nadarjenost in podjetnost Rude Jurčeca, njegovo pisateljsko nadarjenost in sposobnost za pisanje spominov **Skozi luči in sence** v treh knjigah, potem veliko umetniško moč pri Vladimirju Kosu iz Tokia, ki ga ima za največjega sodobnega slovenskega pesnika, in pri pisatelju Zorku Simčiču, ki se je povzpел na vrh slovenskega pripovedništva v Argentini. Toda o vseh teh ste slišali in brali, ko smo poročali o njihovih delih.

Sledi seznam članov SKA. Našteti je 157 ustvarjalnih članov, ki so delovali ali še delujejo v SKA. Iz Argentine jih je 88, iz ZDA 17, iz Italije (zamejstvo) 13, iz Kanade 10, iz Francije 5, po nekaj iz drugih dežel.

V tretjem delu je nekaj krajših razprav, tako o Prepletanju kulture in politike, o Duhovnih koordinatah in stvarnosti v pregnanstvu in o Veri v poslanstvo. Zaključek vse knjige se izteka v ugotovitev: »V Argentini se je slovenska skupnost razvila tudi v geto (z vsemi svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi). Zaživel so ideali in tradicije v taki meri, kot morda nikdar v Sloveniji, tudi pred drugo svetovno vojno ne: ideal družinske povezanosti, spoštovanja otrok, staršev, širše družine in sosedstva, ideal religioznosti, solidarnosti, marljivosti.« In sklep: »Dokler bodo Slovenci živeli, delali in trpeli po svetu, mora SKA nadaljevati svoje delo. Vzgajanje v tem delu, pridobivanje in nadaljevanje tega poslanstva, samo tako lahko v prihodnje živi republika duhov.«

Knjiga je sestavljena po tiskanih in pisanih virih, zato podaja zanesljivo in bogato podobo te osrednje slovenske zdomske organizacije. V knjigi je veliko slik in fotografij važnejših članov republike duhov.

RAZSTAVE

George Grosz na razstavi v tržaški galeriji Torbandena

17. marca je bila v tržaški galeriji Torbandena otvoritev razstave, ki je v celoti posvečena nemškemu slikarju in risarju Georgeju Groszu. Gre za enega glavnih umetnikov, ki so v času med prvo svetovno vojno in nastopom nacizma leta 1933 predstavljali vest nemških intelektualcev v opoziciji z vodilno usmeritvijo takratne buržoazije.

Ne vem, kaj je nagnilo vodstvo galerije k odločitvi, da pripravi tako skrbno razstavo z izdajo zajetnega in bogatega kataloga, vem le, da je posebno v tem političnem trenutku razstava izredno pomembna in prinaša aktualno sporočilo.

George Grosz je bil umetnik, ki je poudarjal vrednost tendenčne umetnosti, pravzaprav je bil celo prepričan, da je v ustvarjanju vsakega umetnika kakšen tendenca. On se je odločil za jasno obtožbo nemške družbe, ki je drvela proti moralnemu zlomu. V manifestu, ki ga je izdal v Berlinu leta 1925, je analiziral vlogo umetnosti v družbi in podčrtal vrednost dadaizma. To gibanje je nastalo v Švici leta 1916, zanj so se opredelili literati in likovniki, doživelo pa je nadaljevanje v drugih krajih, na primer v New Yorku z Marcelom Duchampom in v Berlinu z ustanoviteljem Groszom.

George Grosz je spoznal blaznost vojne, razkrinkal je družbena nasprotja, lažni patriotizem, predstavil je izkoriščanje in trpljenje, ki iz njega izvira. Krik po družbeni prenovi ga idejno približuje ekspresionizmu, njegova konkretnost pa oddaljuje. Zavestno se je odločil za dadaizem, ohranil pa je za ekspresionizem značilno pačenje, celo karikiranje naravnih oblik. V njem se s tem spajajo še težnja po otroško naivnem risanju, po satiričnem upodabljanju tipov, arhetipov takratne družbe, a tudi način risanja po zidovih in javnih straniščih in posnemanje umetniškega ustvarjanja umskih bolnikov. Vse to raziskovanje tovrstne umetnosti mu je omogočilo, da je risal z veliko naglico in da je znal posredovati svoje misli ostro in učinkovito. Hotel je biti nepo-

sreden, zato se je zgledoval po tistih, ki so pač taki: otroci in norci.

Ta del njegove ustvarjalnosti je prikazan z risbami s svinčnikom, ogljem ali črnilom, včasih tudi z akvarelom. Vrsta olj pa se odmika od zgodnjega ustvarjanja in upodablja ženske akte. To so dela, ki so nastala po izselitvi v Združene države Amerike, kjer se je

njegova kritična in satirična ost ublažila. Sam je nekoč izjavil, da je doživel kafkovsko spremembo in je postal nekako konformist. Le redko se še oglašava v njem mladi Grosz s svojimi političnimi obsodbami.

Na začetku tega zapisa sem omenila, da gre za aktualno razstavo. Zdaj je trenutek, da to misel pojasnim. V času, ko je Nemčija v vrtincu polemik zaradi grozljivih, surovih izgredov neonacističnega kova, bi človek pričakoval odločen glas obsodbe s strani intelektualcev, umetnikov. Potrebovali bi novega Georgeja Grosza.

Magda Jevnikar

Rafka Dolhar

Stezice

Bralcem priporočamo novo knjigo

Rafka Dolharja

»STEZICE«

Izdala Mladika
Cena 30.000 lir

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

**AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO**

Jože Ciuha - sedemdesetletnik

V galeriji Cankarjevega doma v Ljubljani je bila od 7. februarja do 10. aprila razstava z naslovom Iz pariškega ateljeja, posvečena pa je bila slikarju Jožetu Ciuhi, ki praznuje prav te dni svoj sedemdeseti rojstni dan. Ob tako pomembni obletnici bi človek pričakoval antološko razstavo z zaokrožnim pogledom na prehojeno pot tega velikega sodobnega umetnika. Čeprav je slikar Jože Ciuha večkrat prisoten na razstavah v Sloveniji, bi bil njegov jubilej lepa in primerna prilika za celosten prikaz njegove bogate ustvarjalnosti na področju grafike, risanja, slikarstva in ilustratorstva. Pa ni bilo tako. Razstava nam prikazuje le izsek iz njegovega opusa, in sicer velika platna z akril barvami, nastala v zadnjih treh letih v Parizu. Gre za zanimiva dela, za novo stopnjo v razvoju zrelega umetnika, ki nas na vsaki razstavi preseneča s čim novim. Nedvomno je razstaveni prostor v Cankarjevem domu nadvse primeren za tako velika platna, ki polno zaživijo le v prostornih dvoranah, kakršnih ni mogoče najti v kaki galeriji. Zato je razumljivo, da so se organizatorji odločili za takšen poklon umetniku, čeprav pri tem nekoliko trpi bolj informativni pristop do slikarjevega ustvarjanja.

V dopolnilo slednjega nam tudi ni v pomoč katalog, kajti v njem je poleg slikovnega gradiva le nekaj drobcev iz daljših razmišljanj o umetniku izpod peresa več tujih kritikov in prispevek Zorana Kržišnika, odličnega poznavalca obravnavanega umetnika. Katalog ustvarja v bralcu vtis, da je bilo poudarjeno predvsem hotenje po dokazovanju Ciuhovega čedalje odločnejšega uveljavljanja zunaj Slovenije. Laskave ocene tujih kritikov govorijo le v prid njegovega pomena v svetu, prav malo ali nič pa ne pomagajo obiskovalcu razstave, da bi se поблиže seznanil s predstavljenimi deli.

Mogoče so organizatorji predpostavljali, da je Ciuha dovolj poznan doma in da ga ni treba posebej razlagati.

Toda ob pričujočih delih ugotavljamo, da so nekaj povsem novega.

Ciuha je začel slikati v času socrealizma. Že na samem začetku ni pripadal nobeni struji ali šoli, ampak je bil svojski umetnik. Osebna zanimanja in pa potovanja oziroma daljša bivanja v

Burmi, Makedoniji, Severni in Južni Ameriki so ga vodila v odkrivanja globljih filozofskih vprašanj človeškega bivanja, kar je dajalo njegovim delom poseben pečat sporočilnosti. Vsega se je slikar loteval temeljito, tako da je nekatere teme oblikoval v obsežnih ciklusih z enotnimi naslovi in številnimi različicami. Prepoznavali smo ga po ikonah, po pravljicah, po teatrskih motivih, prikazoval nam je življenje, kot bi sedeli pred odrom, na katerem se vrstijo simbolične postave, zdaj prijetne, zdaj grozljive, take pač, kot jih je občutil umetnik sam ob srečanju z njimi. Ciuha je eklektik v najboljšem pomenu besede in pomembno mu je bilo vse, kar je lahko bogatilo njegovo doživljanje sveta in bivanja. Vedno je skušal ohranjati stik z gledalcem, vedno je hotel

**Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko**

svoja spoznanja sporočati, tako da smemo govoriti o literarnosti njegovih del. Tako je tudi ob zadnji razstavi, pa čeprav je nekdanjo risarsko kleno osnovno preprijala barva, nanesena z odločno gestualnostjo, da se z večjo težavo prebijamo do njegove izhodiščne misli.

Ob skrbno grajeni kompoziciji, ob izredno občutljivi rabi barv, ob risarskih elementih je torej zadihalo nekaj povsem novega: tista svobodna, iskriva gesta, že znana iz akvarelov, je stopila v ospredje in uničila nekdanjo hierartičnost podob. Pred nami so zveržene gmote, skoraj živčno in sunkovito zarisane na platno — tragična metafora časa nerazrešljivih vozlišč.

Magda Jevnikar

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Vabilo na izlet na Deviške otoke

Dragi Slovenci,

SAFTI, vam dobro znana družba za denarne patriotične zadeve, organizira izlet na Deviške otoke. Ja, prav ste prebrali: na Deviške otoke. Zakaj prav tja? Iz dveh razlogov: prvič, ker je tam formalni sedež našega bratskega PROFINEST LIMITEDA, povezanega s prav tako bratskim PONTECO S.p.a. In drugič, zaradi vabljivega imena, za-

radi devic v imenu: si predstavljate veselje, na tistih otokih?

A Deviški otoki ne bodo samo izlet naše napredne zamejske elite. Bodo tudi kulturno srečanje, ko bomo v času, ko se obrekuje vse napredno, proslavili spomin na ADIT, znano agencijo demokratičnega inozemskega tiska, ki je tako zaslužna za duhovno osamosvojitve slovenskega naroda in njegovih možganov.

Predvidena je razstava vseh milijardnih čekov, ki so bili preko ADITA poslani naprednim slovenskim silam v Italiji.

Svojo udeležbo so zagotovili znani gospodarstveniki. Poleg tega so nam obljubila udeležbo tudi druga podjetja kot na primer DFC, ARECO, INKLA, ABC COBLEX, SMELT INTAGA. Praktično vse, kar na Tržaškem pontekuje in saftikuje.

Na tistih pravljivičnih otokih je predviden tudi kulturni program: dr. Ljubo Bavcon bo govoril o »Človeških pravicah Saftija«. Sociolog Rus pa o »Legitimnosti Udbe«. Dr. Dimitrij Rupel bo prebral odlomek iz svojega najnovejšega romana »Neznanska ležernost preskakovanja«.

Predvideno je tudi pozdravno pismo predsednika Kučana. S sabo prinesite kopalke.

Na svidenje,

vaša SAFTI

»HIRUGAO«

Cenjeno uredništvo!

Prosim lepo, pošljite to sliko japonskega »hirugao« — in najbrž slovenskega slaka — gdč. ali ge. Jolki Milič, ki je zanj zaprosila v Mladiki št. 8 (1993). Ker se nisem več spominjal slovenskega imena za cvetko, sem se zatekel k mednarodnemu convulvulus. Japonsko pisana opazka pri cvetličnem listu pomeni: »(Listi) niso nikdar nazobčani.«

Iskren Boglonaj za uslugo! Vaš vdani

Vladimir Kos

tipo-lito

graphart

34138 Trst • Italija
Drevored G. D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

»Pravijo, da nogomet zelo vpliva na srce.«

»Držalo bo. Jaz sem se zaljubila že na treh nogometnih tekmah.«

—o—

Po molitvi vpraša fantek mamo: »Mama, kdo pa je ta hudi Amen, ki naj ga nas Bog reši?«

—o—

»Gospod doktor, ali ne verjamete, da se mrliči vračajo?«

»Na noben način. Ko bi to verjel, ne bi nikdar postal zdravnik.«

LISTNICA UPRAVE

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Zlatka Legiša Tavčar, Devin 50.000 lir; Sandi De Luisa, Trst 50.000 lir; Irene Srebotnjak, Trst 50.000 lir; Joseph Kogoj, Francija 56.600 lir; Livij Valenčič, Opčine 50.000 lir; Majda Cibic, Trst 50.000 lir; Mirko Brezigar, Vicenza 120.000 lir; Nadja Slokar Černic, Sovodnje ob Soči 50.000 lir; Savo Cunja, Momiano 50.000 lir; Venceslav Legiša, Mavhinje 50.000 lir; Jolanda Korsič, Števerjan 50.000 lir.

DAROVNI V TISKOVNI SKLAD:

Valentin Inzko, Sveče, Avstrija 9.100 lir; Martin Globočnik, Denver, ZDA, 86.640 lir; Lojze Burjes, Ohio, ZDA 60.290 lir; Stojan Kertelj, New York, ZDA 118.800 lir; Ciril Mejač, Silver Spring, ZDA 1.364 lir; Živa Impastato, New York, ZDA 8.000 lir; N.N. Trst 40.000 lir.

Pohištvo

Korsič

Anton Korsič

1963-1993

**30-letna izkušnja
za opremo vašega doma**

Prodajalna:

**TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390**

Dom in delavnica:

**TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326**

**POSEBNI POPUSTI!
OBIŠČITE NAS!**

»Kje pa imaš moža, Mici?«

»V bolnici. Šla sva na obisk k znanecem, pa mu je zdrsnilo na predpražniku, na katerem je pisalo dobrodošli.«

—o—

Vdova prinese fotografu orumeno sliko pokojnega moža.

»Ali mi lahko napravite povečavo?«

»Seveda, gospa.«

»Ali lahko brez klobuka?«

»Tudi. Povejte mi samo, na kateri strani je imel prečo.«

»Tega ne vem več natančno... Sicer pa boste to sami videli, ko boste sneli klobuk.«

—o—

»Noe, je tvoja barka že polna?« vpraša mlad domišljavec voznika ob vstopu v avtobus.

»Kar naprej! Samo osel nam je še manjkal,« odvrne voznik.

—o—

»Če ti črna mačka prekriža pot, ali to pomeni srečo ali nesrečo?«

»Odvisno od tega, ali si človek ali pa miš.«

—o—

»Jure me je včeraj povabil na šampanjec, potem me je pa prosil za posojilo.«

»Pa si mu ga odrekel?«

»Seveda, a šele potem, ko sva izpraznila peto steklenico.«

—o—

»Mojster, kaj pa predstavlja ta vaša slika?«

»Ovce na pašniku.«

»Kako, saj ni nobene trave na sliki.«

»Jasno, ko so jo pa ovce pojedle.«

»Pa tudi nobene ovce ne vidim na sliki.«

»Le kaj naj bi počele na travniku, na katerem ni trave.«

—o—

»Dragica, ali bi kaj jokala, če bi jaz umrl?«

»Seveda bi, saj veš, da jokam za vsako neumnost.«

—o—

Farani neke župnije so pripravili potovanje v Ameriko, niso pa mogli zanj pridobiti župnika; očitno se je bal vožnje z letalom. Pa so mu rekli:

»Gospod župnik, saj ste povsod v božjih rokah!«

»Res, a v letalu bi bil malo preveč.«

—o—

Kanaček si iz kletke ogleduje psa z nagobčnikom:

»Ubogi kuža, ti imaš pa res majhno kletko!«

Polica j ustavi na cesti star avto.

»Le kako sploh veste, koliko vozite na uro, ko imate števec razbit in ne kaže,« maje z glavo ob pregledu.

»O, vem, vem! Ko vozim 30 km na uro, se tresejo odbijači; ko vozim 40 km na uro, se tresejo vrata in šklepečejo okna; ko vozim več, se pa tresem jaz.«

—o—

NI JIH IZGUBIL

Mati: »Oh ti nesrečni fant, že spet si se pretepal. Ves krvav si in dva zoba si izgubil.«

»Nisem jih izgubil, mama, saj imam oba zoba v žepu.«

—o—

VATIRANE HLAČE

Janezku je krojač pomeril novo obleko. Fantič se mu priporoča:

»Prosim, ne dajate vate v ramena, ampak v hlače.«

—o—

KRAVA

»Mihec, kje si pa staknil tisto bункo pod očesom?«

»Krava je kar naprej odganjala muhe, ko sem jo molzel, pa sem ji kamen na rep privezal.«

—o—

SAJ JE VENDOR KAZALEC

Barbka in teta se sprehajata. Naenkrat pokaže Barbka nekega moža.

»Poglej, teta, kako smešen klobuk ima ta mož!«

»Toda, Barbka, ne smeš kazati s prstom na ljudi!«

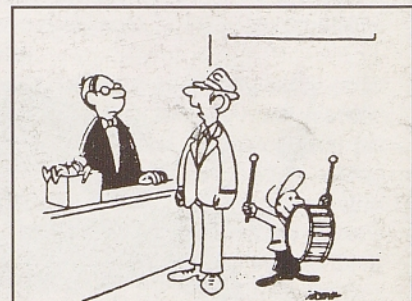
»Zakaj pa ne? Saj je vendar kazalec.«

—o—

IZVRŠENA NALOGA

Mati naroča Janezku: »Ko me nekaj dni ne bo doma, je tvoja naloga, da vsak dan pobereš jajca iz gnezd in nanje napišeš, kdaj so bila izvaljena.«

Ko se je mati vrnila domov, je bilo na vsakem jajcu napisano: danes.

Ali je res, da bo boben v nekaj dneh pokvarjen?